

EEN KORT TRACTAET
VAN DE
NATUERE DER ELEMEN-
TEN, ENDE HOE SY VER-
OORSAECKEN, DEN WINT,
REGHEN, BLIXEM, DONDER,
ende waeromme dienstlich zijn.

Gedaan door CORNELIS DREBBEL.

Gescand en gedigitaliseerd door
Francis Franck, Erelid van het
Tweede Drebbel Genootschap,
in mei 2009

www.drebbel.net

Dit document komt best tot zijn
recht met “Beeld / Pagina
weergave / Twee pagina's”

Contents

EEN KORT TRACTAET	6
<i>VOOR-REDE</i>	8
Dat eerste Capittel.	24
Het tweede Capittel.....	32
Dat derde Capittel.	38
Dat vierde Capittel.....	46
Dat vijfste Capittel.	54
Dat seste Capittel.....	58
Dat sevenste Capittel.	64
Dat achtste Capittel.....	68
Dat neghenste Capittel.....	74
Dat thienste Capittel.	76
Dat elfste Capittel.....	82
Lust gierigen Leser / indien ghy.....	90
GHERRIT PIETER Sz.	92
DEDICATIE,	104
LOF-LIED-DICHT:	128
Voetnoten	131

Wiskundig Genootschap:

**Een onvermoeide arbeid komt alles
te boven.**

N°. 1762 DEEL. —

waarde *f* 3: —

EEN KORT TRACTAET
VAN DE
NATVERE DER ELEMEN-
TEN, ENDE HOE SY VER-
OORSAECKEN, DEN VVINT,
REGEN, BLIXEM, DONDER,
ende waeromme dienstich zijn.

Gedaen door CORNELIS DREBBEL.

TOT HAERLEM, Ghedruckt
By Vincent Castelvyn, aen't Marckt-velt, in
de Boeck-druckery. ANNO 1621.

EEN KORT TRACTAET
VAN DE
NATUERE DER ELEMEN-
TEN, ENDE HOE SY VER-
OORSAECKEN, DEN WINT,
REGHEN, BLIXEM, DONDER,
ende waeromme dienstlich zijn.

Gedaan door CORNELIS DREBBEL.

TOT HAERLEM, Ghedruckt
By *Vincent Casteleyn*, aen 't Marckt-velt, in
de Boeck-druckery. Anno 1621.

VANDE ELEMENTEN
VOOR-REDEN.

WAnneer Beminde, dit
Tractaet zult sien, soo
ghelooft dat om u, ende
niet om mijn cere ghe-
schrevē hebbe, vvant my
vvel bekent is, de ydelheyt van alle
roem, zijn vvy niet van eenen Godt
gheschapen, onnoosel ende ootmoe-
dich? VVelcke verloren hebbende
door achteloof heyt, ende quade oef-
feningh, soo schijnt ghy my, ende ick
u vvel vvat anders dan vvy zijn, also
oock dat ick u, noch ghy my niet en
kent: als vvy nu achteloof heyt ha-
ten, ende 'tgoede oeffenen: zijn vvy
A 2 dan

VAN DE ELEMENTEN

VOOR-REDEN

Wanneer Beminde, dit Tractaet zult sien, soo ghelooft dat om u, ende niet om mijn eere gheschrevê hebbe, want my wel bekent is, de ydelheyt van alle roem, zijn wy niet van eenen Godt gheschapen, onnoosel ende ootmoedich? Welcke verloren hebbende door achteloosheyt, ende quade oefeningh, soo schijnt gy my, ende ick u wel wat anders dan wy zijn, also oock dat ick u, noch ghy my niet en kent: als wy nu achteloosheyt haten, ende 't goede oeffenen : zijn wy

4
dan niet onnoofel-vvijs ; ende oot-
moedich-rijck? zift ghy dan niet my,
ende ick u , als een broeder? vvant
vvat hebt ghy, dat u niet ghenadelijk
is gheleendt? oft vvat heb ick dat
ick my roemen mach? Hieromme
vvee ons, indien vvy yet ons achten,
ende onse broeders dat laeten ghe-
breck hebben, Aenfiert de goetheydt
Gods, hoe overvloedelijk ons geeft,
meer dan vvy fouden vveten te eyf-
fchen. Onderfoect de rijckheydt van
u gemoet, zift ghy niet een Coninck
van 'theerlijckste juvveel dat Godt
hier gheschapen heeft? Hebt ghy niet
alle Rijckdom van de VVereldt tot u-
vven dienst? Ende als ghy die fult ver-
laten, fal u God dan niet een onver-
ganckelijcke hemelfche gave gheven
die duyfendt-mael-duyfendt vvaerdi-
gher is? VVaerom bemint ghy dan
niet (Beminde) die , ghelijck ghy
van Godt bemint zijn? Ben ick on-
verftandich, zift ghy niet onverftan-
digher

dan niet onnoosel-wijs, ende ootmoedich-rijck? zijt ghy dan niet my, ende ick u, als een broeder? want wat hebt ghy, dat u niet ghenadelijk is gheleendt? oft wat heb ick dat ick my roemen mach? Hieromme wee ons, indien wy yet ons achten, ende onse broeders dat laeten ghebreck hebben, Aensiet de goetheydt Gods, hoe overvloedelijck ons geeft, meer dan wy souden weten te eyschen. Ondersoect de rijckheydt van u gemoet, zijt ghy niet een Coninck van 't heerlijckste juweel dat Godt hier gheschapen heeft? Hebt ghy niet alle Rijckdom van de Wereldt tot uwen dienst? Ende als ghy die sult verlaten, sal u God dan niet een onvergancelijcke hemelsche gave gheven die duysent-mael-duysent waerdigher is? Waerom bemint ghy dan niet (Beminde) die, ghelijck ghy van Godt bemint zijn? Ben ick onverstandich, zijt ghy niet onverstan-

5

digher ghevveest? Lyde ick daerom
ghebreck? zyt ghy niet ghebreck-
lijcker sonder uven God? VVaerom
ondervijst noch helpt ghy my niet?
Ghy die soo ghenadelijck ende rijck-
lijck van uven Godt gezeghent zyt.
Sal ick u daerom haten? neen ic niet,
soo ick u hate, haet ick niet my:vvant
als ick my aensach soo vant ick u, zal
ick my dan verheffen boven u? neen
ick mijn broeder, ben ick niet als ghy?
VVat sal ick my dan roemen? neen,
verootmoedighen, ende haten alle
roems ydelheydt: Hebben vvy ons
te roemen dan in God, die ons al
bemint? VVant zijn vvy niet sonder
hem die ellendichste? Hieromme die
naer prijs soecken, hebben die niet
Godt verlooren, in vvien alle Eer
vvoont: Maer die hem verootmoe-
dicht, ontfanght die niet rijckdom
ende eer uyt Godt? Dit sach ick in
mijn ootmoedicheyt, ende mijn glo-
rie vvas mijn ellende: mijn ellende

digher gheweest? Lyde ick daerom ghebreck? zyt ghy niet ghebrecklycker sonder uwen God? Waerom onderwijst noch helpt ghy my niet? Ghy die soo ghenadelijck ende rijcklijck van uwen Godt gezeghent zyt. Sal ick u daerom haten? neen ic niet, soo ick u hate, haet ick niet my: want als ick my aensach soo vant ick u, zal ick my dan verheffen boven u? neen ick mijn broeder, ben ick niet als ghy? Wat sal ick my dan roemen? neen, verootmoedighen, ende haten alle roems ydelheydt: Hebben wy ons *yet* te roemen dan in God, die ons al bemint? Want zyn wy niet sonder hem die ellendichste? Hieromme die *naer* prijs soecken, hebben die niet Godt verlooren, in wien alle Eer woont: Maer die hem verootmoedicht, ontfanght die niet rijckdom ende eer uyt Godt? Dit sach ick in mijn ootmoedicheyt, ende mijn glorie was mijn ellende : mijn ellende

de stralen des doodts: die doodt vvas
mijn victorie: die victorie mijn on-
sterffelijcke ziele: die ziele, mijn vva-
re rijckdom: mijn rijckdom den ghe-
nadighen God, uyt vvien vvat vvas,
vvat is, is, ende in vvien het vveder-
om eyndighen sal. Vvat zullen vvy
doen in danckbaerheydt, zullen vvy
Myrrhe, of V Vierroock offeren, of sul-
len vvy ons laten Besnijden, of den
baerdt ende kruyn scheeren, zullen
vvy onsen stoel verhooghen, ende in
vvitte oft svyarte kleederen prediken?
Of zullen vvy die sonder Godt on-
vvetende zijn, die onvvetende met
den Svvaerde uytroeyen? of zullen
vvy Godts lof uytroepen? of groote
Boecken schrijven, ende hem een
groote naem maken? Och Broeder
ist niet ydelheydt? vvat konnen vvy
Godt gheven, die het al heeft, enae
zynen lof door allen vvijft, meer dan
ons hart kan dencken. Vvat zullen
vvy dan doen? danckbaer zijn, ende
lee

de stralen des doodts: die doodt was mijn victorie : die victorie mijn onsterffelijcke ziele: die ziele, mijn ware rijckdom: mijn rijckdom den ghenadighen God, uyt wien wat was, wat is, is, ende in wien het wederom eyndighen sal. Wat zullen wy doen in danckbaerheyt, zullen wy Myrrhe, of Wierroock offeren, of sullen wy ons laten Besnijden, of den baerdt ende kruyn scheeren, zullen wy onsen stoel verhooghen, ende in witte oft swarte kleederen prediken? Of zullen wy die sonder Godt onwetende zijn, die onwetende met den Swaerde uytroeyen? of zullen wy Godts lof uytroepen? of groote Boecken schrijven, ende hem een groote naem maken? Och Broeder, ist niet ydelheydt? wat kunnen wy Godt gheven, die het al heeft, ende zynen lof door allen wijst, meer dan ons hart kan dencken. Wat zullen wij dan doen? danckbaer zijn, ende

7

leeren van Godts Zone ootmoedig-
heydt ende die korte vvet, Bemindt
Godt boven al, ende uvven naesten
als u zelve. Dit is die VVet ende
leere der Apostelen ende propheten,
ghelijck Godt ons oock door die na-
tuere leert, op dat niemant den tvvee-
den doodt soude smaken.

Hieromme als ick aensach, hoe
die bedriechlijcke achteloosheydt,
den Mensch vervoert in quade oef-
feninghe, ende hem belet die leeren-
de natuer verstaen, als oock, den
svvaren arbeydt die ghedaen vwordt,
om 'tghene dat vveynich ofte niet
vvaerdich vvas. Doe vverde ick be-
vveeght, die leerende natuyre te be-
beminnen, om Godt te kennen uyt
sijn schepselen, die ick met vervvon-
deren aensach. Ick ondersocht die
Elementen, die my leerden de natuy-
re der Aerden, haren Cristalijnen
gheest, sach ick als een nevel, haer
ghevervyde ziele ghelijck Bloedt,

leeren van Godts Zone ootmoedigheydt ende die korte wet, Bemindt Godt boven al, ende uwen naesten als u zelven. Dit is die Wet ende leere der Apostelen ende propheten, ghelijck Godt ons oock door die natuere leert, opdat niemant den tweeden doodt soude smaken.

Hieromme als ick aensach, hoe die bedriechlijcke achteloosheydt, den Mensche vervoert in quade oefeninghe, ende hem belet die leerende natuer verstaen, als oock, den swaren arbeydt die ghedaen wordt, om 't ghene dat weynich ofte niet waerdich was. Doe werde ick beweeght, die leerdende natuyre te ~~be-~~beminnen, om Godt te kennen uyt zijn schepselen, die ick met verwonderen aensach. Ick ondersocht die Elementen, die my leerden de natuyre der Aerden, haren Cristalijnen gheest, sach ick als een nevel, haer ghevervyede ziele ghelijck Bloedt,

haer standtvastich Lichaem , als een Cristael.

Den Gheest sach ick kampen teghen Ziel ende Lichaem , ende heeft die overvonnen , sy vvierden een. t Lichaem diende Ziel ende Gheest , als een standtvaste vvooningh , de Gheest verlichte Ziel ende Lichaem , als een Cristalijnen Hemel , die ziele verchierde gheest ende lichaem , met haer Hemelsche Rubijn-roode veruue. Ick sach Doodt , Verrijsenisse , ende die onsterffelijckheydt voor ooghen , ick vvas danckbaer mijnen Godt , ende beminde seer die natuyre , bedachte dit aldus om uventvulle te beschrijven , of misschien u hiermede mocht dienen , in plaectse van quade oeffeninghe : VVaerom verhope dit niet met onverstandt zult verachten , noch my oock niet qualijck afnemen , dat mijn schrijven , niet met d'oude Schrijvers bevvijse , want voorvvaer ick hebbe niemant daer

haer standtvastich Lichaem, als een Cristael.

Den Geest sach ick kampen teghen Ziel ende Lichaem, ende heeft die overwonnen, sy wierden een. 't Lichaem diende Ziel ende Gheest, als een standtvaste wooningh, de Gheest verlichte Ziel ende Lichaem, als een Cristalijnen Hemel, die ziele verchierde gheest ende lichaem, met haer Hemelsche Rubijn-roode verwe. Ick sach Doodt, Verrijsenisse, ende die onsterffelijckheydt voor ooghen, ick was danckbaer mijnen Godt, ende beminde seer die natuyre, bedachte dit aldus om uwentwille te beschrijven, of misschien u hiermede mocht dienen, in plaetse van quade oeffeninghe: Waerom verhope dit niet met onverstandt zult verachten, noch my oock niet qualijck afnemen, dat mijn schrijven, niet met d'oude Schrijvers bewijse, want voorwaer ick hebbe niemant

9
daer over ghelesen : maer wilt u ge-
ven soo ick dat van de natuyre ont-
fanghen hebbe, vveest verzekert, dat
u hier vwordt ghevvesen, 'tgene voor
velen verborghen is, ende sonder ghy
my grondich verstaet, soo is u on-
bekent vvaer in het dient. VVelck
ick om u onverstandich begheeren
moet versvrijghen, om mijn zelven
niet te vervaren, maer als mijn ziel
mijn lichaem sal hebben overvvon-
nen, soo hope ick sal't opentlijck in
den dach gaen. 'Tis niet vvat nieus,
maer voor duysendt Iaren ghevveest,
vvaeromme sal schrijven vande ghe-
meen Elementen, alsoo u die best be-
kendt zijn, op dat soudt leeren ken-
nen, het overblijffel, oft Element
der Aerden.

Alsoo die Aerde niet soo simplex
is als Vyer, Lucht, ende VVater,
maer is bet onreyn ende overblijf-
fel : VWant vvy volkomelijck, vier
Elementale natuyren vinden in de

A 5 Aerde,

daer over ghelesen: maer wilt u geven soo ick dat van de natuyre ontfanghen hebbe, weest verzekert, dat u hier wordt ghewesen, 't gene voor velen verborghen is, ende sonder ghy my grondich verstaet, soo is u onbekent waer in het dient. Welck ick om u onverstandich begheeren moet verswijghen, om mijn zelven niet te vervaren, maer als mijn ziel mijn lichaem sal hebben overwonnen, soo hope ick sal 't opentlijck in den dach gaen. 'T is niet wat nieuws, maer voor duysendt Iaren gheweest, waeromme sal schrijven van de gemeen Elementen, alsoo u die best bekendt zijn, op dat soudt leeren kennen, het overblijfsel, oft Element der Aerden.

Alsoo die Aerde niet soo simplex is als Vyer, Lucht, ende Water, maer is bet onreyn ende overblijfsel: Want wy volkomelijck, vier Elementale natuyren vinden in de

Aerde , ende alle haer Schepfelen,
 vvaer mede volbrengghen moeten on-
 se vverck , Vyer , VVater , Lucht,
 zijn dienaers van de Aerde, 'tVyer
 vverckt in de lucht, lucht in't vva-
 ter, 'tvvater in aerde, die bevocti-
 ghende op behoeflijcke plaetsen, ge-
 lijk in't breede hier nae sal volgen,

Verhopende door Gods gratie van
 de eerste scheppinghe te begin-

nen, ende die aenvvijen soo

vele vvy oogenschijnelijk

daer van sien ende

verstaen mo-

ghen.

Dat

Aerde, ende alle haer Schepselen,
waer mede volbrengnen moeten on-
se werck, Vyer, Water, Lucht,
zijn dienaers van de Aerde, 't Vyer
werckt in de lucht, lucht in 't wa-
ter, 't water in aerde, die bevochti-
ghende op behoeftijcke plaetsen, ge-
lijck in 't breede hier nae sal volgen,
Verhopende door Gods gratie van
de eerste scheppinghe te begin-
nen, ende die aenwijzen soo
vele wy oogenschijnelijck
daer van sien ende
verstaen mo-
ghen.

Dat eerste Capittel.

A L L E dingen hebbē haer
 beghin uyt Godt / ende
 zullen in hem haer eynde
 nemen: Want het eynde
 de van alle dinghen (ghe-
 lijck wy dagelijcks sien)
 is haer beghin. Wat uyt der Aerden
 komt / wordt weder tot Aerdt: Wat
 uyt Water / Water / etc. Alle dinghen
 zijn in't begin by Godt perfect ghes-
 weest / ende zullen in't eynde wederom
 feckt worden / als de Elementen zullen
 smelten / ende haer wederom in klaer-
 heyde met Godt vergaderen: Daer
 en sal niet verloren gaen / dan d'onghe-
 rechtigheyt / want Godt heeft doen
 den tijdt verbult was / oft als het sijne
 Goddelijcke Voorzienigheyt goede
 ghedocht / gheschapen het wesen van
 alle dinghen. Ende voor eerst / daer
 van gheschepden het alder-subtijlste /
 'twelck is geworden het Element des
 Opers / ende sijn plaets ghenomen in
 alder-opperste / verbullende de oneynde

de

Dat eerste Capittel.

ALLE dingen hebbê haer beghin uyt Godt / ende zullen in hem haer eynde nemen : Want het eynde van alle dinghen (ghe-lijck wy dagelijks sien) is haer beghin. Wat uyt der Aerden komt / wordt weder tot Aerdt: Wat uyt Water / Water / etc. Alle dinghen zijn in't begin by Godt perfeckt ghe-weest / ende zullen in't eynde wederom feckt worden / als de Elementen zullen smelten / ende haer wederom in klaer-heydt met Godt vergaderen: Daer en sal niet verloren gaen / dan d'onghe-rechtigheydt / want Godt heeft doen den tijdt vervult was / oft als het sijne Goddelijcke Voorsienigheydt goet ghedocht / gheschapen het wesen van alle dinghen. Ende voor eerst / daer van ghescheyden het alder-subtijlste / 't welck is geworden het Element des Vuers / ende sijn plaets ghenomen int alder-opperste / vervullende de oneyn-

Delijcke wijdde / ende ombanghende
 alle heerlijckheydt des Heeren / wans
 alle wat 'tlichtste is / rijst optwaerds.
 Daer nae Godt wederom het alder-
 subtijlste ende lichtste hier van ghe-
 schepden hebbende / is gheworden het
 Element des Luchts / ende sijn plaets
 genomen neffens het subtijlste. Doen
 wiert het ghetemperde bochtich ende
 grof: Alsoo heeft Godt wederom het
 subtijlste ende bochtichste geschep-
 den / van het ober-ghebleven / ende is
 gheworden Water ende Aerde / welc-
 ke water den gantschen Aerdtbodem
 bedeckte / ghelijck oock doet het Oper
 de Lucht / de Lucht het Water / etc.
 Waeromme Godt door sijn Godde-
 lijcke kracht / de Aerde heeft verheben
 upt den grondt des waters / ende ons
 gheset in't midden sijnder scheppin-
 ghen / op dat wy te beter souden sien
 de schijnselen sijnder klaerheydt / ende
 hem beminnen niet als de Enghelen /
 maer om de volmaecktheydt sijnder
 scheppinghen. Aldus heeft God sijn
 scheppinghen ghedeelt in vier deelen /
 als namentlijck Oper / Lucht / Water
 ende

delijcke wijdde / ende omvanghende
alle heerlijkheydt des Heeren / want
alle wat 't lichtste is / rijst opwaerds.
Daer nae Godt wederom het alder-
subtijlste ende lichtste hier van ghe-
scheiden hebbende / is gheworden het
Element des Luchts / ende zijn plaets
genomen neffens het subtijlste. Doen
wiert het ghetemperde vochtich ende
grof: Alsoo heeft Godt wederom het
subtijlste ende vochtichtigste geschey-
den / van het over-ghebleven / ende is
gheworden Water ende Aerde / welc-
ke water den gantschen Aertbodem
bedeckte / ghelijck oock doet het Vuer
de Lucht / de Lucht het Water / etc.
Waeromme Godt door zijn Godde-
lijcke kracht / de Aerde heeft verheven
uyt den grondt des waters / ende ons
gheset in't midden sijnder scheppin-
ghen / op dat wy beter souden sien
de schijnselen sijnder klaerheydt / ende
hem beminnen niet als de Enghelen /
maer om de volmaecktheydt sijnder
scheppinghen. Aldus heeft Godt zijn
scheppinghen ghedeelt in vier deelen /
als namentlijck Vuer / Lucht / Water

ende Aerde: ende elck heeft sijn krachte
 volghens sijn subtylhedt. Waeron
 het vper haer allen te boven gaet/ende
 heeft macht haer ghelijck te maecten/
 de klaerhedt sijnder klaerhedt; Hy
 gheeft alle dingen het leven/ ende son-
 der hem zijn alle dinghen doot/gelijck
 wy alledage sien/eñ principalijc inden
 Winter: Mensiet het Element des
 vpers / hoe het vooz eerst die lucht ver-
 klaert/ende ghelijck maect de klaer-
 hedt sijnder klaerhedt. Alsoo die
 volkomentlijck verlichtende van alle
 duysternisten/ende maect openbaer/
 wat in hem vooz duysternisse verbor-
 ghen was/ende repnighet hem van al-
 le vaporeuse bochtighedt / ende van
 alle aerdsche roocken: Hy subtiliseert
 die lucht van alle grovighedt / ende
 doet hem alle solida doordringen. In
 somma/'t vper maect de Lucht in al-
 len hem ghelijck / alsoo dat gheen on-
 derschedt tusschen hen beyden is/ge-
 lijk wy sien aen onse ghemeene vper/
 't welck gheboedt zijnde met Turff of
 te hout / treckt ende zuycht terstondt
 aen hem / met een groot gheweldt/die
 lucht

ende Aerde: ende elck heeft sijn kracht volghens sijn subtiylheydt. Waerom het Vuer haer allen te boven gaet / ende heeft macht haer ghelijck te maecken / de klaerheydt sijnder klaerheydt. Hy gheeft alle dingen het leven / ende sonder hem zijn alle dinghen doot / gelijk wy alledage sien / eñ principalijc in den Winter : Aensiet het Element des vuers / hoe het voor het eerst die lucht verklaert / ende ghelijck maeckt de klaerheydt sijnder klaerheydt. Alsoo die volkomentlijck verlichtende van alle duysternissen / ende maeckt openbaer / wat in hem voor duysternisse verborghen was / ende reynight hem van alle vaporeuse vochtigheydt / ende van alle aerdsche roocken : Hy subtiliseert die lucht van alle grovigheydt / ende doet hem alle solida doordringen. In somma / 't Vuer maeckt de Lucht in allen hem ghelijck / alsoo dat gheen onderscheydt tusschen hen beyden is / gelijk wy sien aen onse ghemeyne vuer / 't Welck ghevoedt zijnde met Turff ofte Hout / treckt ende zuycht terstondt aen hem / met een groot gheweldt / die

lucht/hem reynighende/ zuyberende/
 clarificerende ende maectse hem sel-
 ven ghelijck/hy clarificeert hoe langer
 hoe meerder : Aae is zoo gheneghen
 om die te clarificeren/dat zoo wanneer
 belet wordt / en sulcks niet langher
 doen mach/ende die lucht van hem af-
 ghekeert (dat is/wanneer het vyer be-
 floten wordt) zoo verdwijnt dat / ende
 gaet van daert ghekomen is / twelck
 waerdich is om te noteren : Want het
 leert ons eerst/ hoe dat Godts schepse-
 len haer beroep waer-nemen / ende
 wercken zoo langhe sy werck binden/
 ende hoese meerder binden / hoe sy
 meerder ende beter clarificeren / zoo
 langhe als haer sulcks niet verhindert
 wordt. Op dat wy oock alsoo onsen
 beroep zouden waernemen/ende God
 onsen Schepper/of sijn gaben in ons/
 laten wercken zonder hem te verhin-
 deren / op dat wy zouden wandelen/
 uyt het eene licht int ander / ende ghe-
 clarificeert worden/doo de schijnseleu
 zijnder klaerhepdt.

Het

lucht / hem reynighende/ zuyverende / clarificerende ende maectse hem selven ghelijck / hy clarificeert hoe langer hoe meerder : Jae is zoo gheneghen om die te clarificeren / dat zoo wanneer belet wordt / en zulcks niet langher doen mach / ende die lucht van hem afghekeert (dat is / wanneer het vuer besloten wordt) zoo verdwijnt dat / ende gaet van daer't ghekomen is / 't welck waerdich is om te noteren : Want het leert ons eerst / hoe dat Godts schepse- len haer beroep waer-nemen / ende wercken zoo langhe sy werck vinden / ende hoese meerder vinden / hoe sij meerder ende beter clarificeren / zoo langhe als haer sulcks niet verhindert wordt. Op dat wy oock alsoo onsen beroep zouden waernemen / ende God onsen Schepper / of sijn gaven in ons / laten wercken zonder hem te verhin- deren / op dat wy zouden wandelen / uyt het eene licht int ander / ende ghe- clarificeert worden / door de schijnselen zijnder klaerheydt.

Het tweede Capittel.

ENDE alsoo ghelijck het **Op**er werckt/in die lucht/ alsoo werckt het oock in **Water** ende **Aerde**/ ghelijck wy sien aen **Turff** oft **Hout**/ 'twelck gheclarificeert wordt/ ghelijck die lucht. Men siet de kolen/hoe zwart sy zijn buyten 'toper / ende in't oper zijn sy zoo klaer/ende licht als 'toper/ ende worden door'toper geclarificeert/ ende verandert in een onsielijcke gedaente/gaen also in haer eerste wesen/ ende die **Asche**/zoude ten laetsten ooc worden veranderdt ende verklaert in een ghedaente als **Gals** / en daer nae onsielijck. Nu zoude ghy moghen segghen/hoe ist moghelijck dat 't**Wa**ter geschapen van 'tzelfde/ daer'toper af gheschaepen is / aenghesien alle dinghen ghemeynschap hebben / mes het ghene daer zy van gheschapen zijn/'twelck'toper niet en doet. Daerom oock onmogelijck dat **Water** door **Op**er gheclarificeert zoude moghen worden/etc. Hier op antwoorde / dat
 twee

Het tweede Capittel

ENDE alsoo ghelijck het Vuer werckt / in die lucht / alsoo wercket oock in Water ende Aerde / ghelijck wy sien aen Turff oft Hout / 't welck gheclarificeert wordt / ghelijck die lucht. Aensiet de kolen / hoe zwart sy zijn buyten 't vuer / ende in 't vuer zijn sy zoo klaer / ende licht als 't Vuer / ende worden door 't vuer geclarificeert / ende verandert in een onsienlijcke gedaente / gaen also in haer eerste wesen / ende die Assche / zoude ten laetsten ooc worden veranderdt ende verklaert in een ghedaante als Gals / en daernae onsienlijck. Nu zoudt ghy moghen segghen / hoe ist moghelijk dat 't Water geschapen van 't zelfde / daer 't vuer af gheschaepen is / aen ghesien alle dinghen ghemeynschap hebben / met het ghene daer zy van gheschapen zijn / 't welck 't vuer niet en doet. Daerom oock onmogelijk dat Water door Vuer gheclarificeert zoude moghen worden / etc. Hier op antwoorde / dat

twee contrarien niet konnen veraccozo-
 deert worden/sonder middel/want als
 Godt / het alder-subtiylste/ klaerste/
 drooghste/en talder-heetste/hadde ge-
 schepden / van't eerste schepsel zijnder
 schepselen/doen was terstont zyn con-
 traris geschapen. Dat is talder grof-
 ste/dupsterste/vochtighste/ende kout-
 ste/welck is die grobicheydt der Aer-
 den/ende de vochtighent des Waters/
 welcke vochtighent des waters was
 gematigt dooz de droochte des lichts/
 ende der Aerden / alsoo oock die gro-
 vighent ende droochte der Aerden /
 dooz die subtiylheyt des lichts / ende
 vochtighent des Waters/etc. Aldus
 blijkt dat gheen vereeninghe kan ge-
 schieden/sonder middelaer. Hierom
 kan het Water niet vereenicht wor-
 den met het Vyer/sonder subtiylheyt
 des lichts ende droochte der Aerden,
 welke menghinghe dan/ is inde ghe-
 daente van Aqua vite oft Olie / ende
 haer vereenicht met het vyer. **O** diep-
 te der Wijs heydt / hoe ongrondelijck
 zijn u scheppinghen / ende loflijk u
 wercken / wie en sal u niet loben / die
 eenich

twee contrarien niet kunnen veraccordeert worden / sonder middel / want als Godt / het alder-subtijlste / klaerste / drooghste / en't alder-heetste / hadde gescheyden / van 't eerste schepsel zijnder schepselen / doen was terstont zyn contrarie geschapen. Dat is 't aldergrofste / duysterste / vochtigste / ende koutste / 't welck is die grovicheydt der Aerden / ende de vochtigheyt des Waters / welcke vochtigheyt des waters was gematigt door de droochte des lichts / ende der Aerden / alsoo oock die grovigheyt ende droochte der Aerden / door die subtijlheydt des lichts / ende vochtigheyt des Waters etc. Aldus blijkt dat gheen vereeninghe kan geschieden / zonder middelaer. Hierom kan het Water niet vereenight worden met het Vuer / sonder subtijlheydt des lichts ende droochte der Aerden, welcke menghinghe dan / is inde ghe-daente van Aqua vite oft Olie / ende haer vereenight met het vuer. O diepte der Wijsheydt / hoe ongrondelijck zijn u scheppinghen / ende loflijk u wercken / wie en sal u niet loven / die

eenich licht der natuyren geboelt/ende
 verwonderen die de scheppinghe voor
 ogen ziet? Och beminde/hoe moedhe
 ghy Godts Wonderen / zonder ver
 wonderen aensien? Waerom zijt ghy
 ztende blindt / en speculeert niet in het
 werck Godts / noch looft Godt niet/
 als ghy ziet het eerste wesen / of schep
 sel sijnder schepselen / waer in Oper/
 Lucht / Water ende Aerde blijncken/
 in de gedaente gelyck sy eerst by Gode
 gheschapen zijn? Merckt hoe haer die
 Elementen schepden / de gheest des
 vpers treckt opwaerts / met hem voer
 rende Water/Lucht ende Aerde / die
 welke door de koude des lichts/wo
 den verkout ende vergroft / ende gaen
 by haers ghelijck/ daer sy van gheko
 men zijn / die vochtighedt des olys/
 'twelck is water/wordt veranderdt in
 een nebel/en valt neder in water. Drop
 pelen/die Aerde treckt op als een root/
 en valt neder als Swartselis/die lucht
 wordt van haerselven ontfangen. Wie
 kan van dit wonder reden geben/ ende
 den Heere vergheten te loben? Aldus
 blijckt Beminde / dat het Oper is het

eenich licht der natuyren gevoelt / ende
verwonderen die de scheppinghe voor
oogen ziet? Och beminde / hoe moocht
ghy Godts Wonderen / zonder ver-
wonderen aensien? Waerom zijt ghy
ziende blindt / ende speculeert niet in het
werck Godts / noch looft Godt niet /
als ghy ziet het eerste wesen / of schep-
sel sijnder schepselen / waer in Vuer /
Lucht / Water ende Aerde blijncken /
in de gedaente gelyck sy eerst by Godt
gheschapen zijn? Merckt hoe haer die
Elementen scheyden / de gheest des
vuers treckt opwaerts / met hem voe-
rende Water / Lucht ende Aerde / die
welcke door de koude des lichts wor-
den verkout ende vergroft / ende gaen
by haers ghelijck / daer sy van gheko-
men zijn / die vochtigheydt des olys /
't welck is water / wordt veranderdt in
een nevel / eñ valt neder in water drop-
pelen / die Aerde treckt op als een rooc /
eñ valt neder als Swartselis / die lucht
wordt van haerselven ontfangen. Wie
kan van dit wonder reden geven / ende
den Heere vergheten te loven? Aldus
blijckt Beminde / dat het Vuer is het

leven van alles / verklaert ende verandert alle dinghen / in de gedaente ende klaerhepdt die't eerst by Godt gehad heeft / soo wel Water / als Aerde / ende lucht. Maer niet zonder middel / hierom moet die grovighepdt des waters / worden ghematicht door die subtielhepdt des lichts / ende die vochtichepdt door die droochte der Aerden. Als dan is die materie berepdt / om gheclarificeert ende lebendich gemaect te worden van den vper / waer van noch veel te schrijven / dan om korthepdt naeghelaten / om dat wy te eerder souden komen tot onsen propooste.

Dat derde Capittel.

NU Beminde / willē wy ondersoecken die deugt des lichts / neffens die ander Elementen. Want gelyck de dry Elementen doot zijn / zonder het Vper. Alsoo is dock t'Vper doodt / zonder die Elementen : waer upt die volkommen wijshepdt Godts wordt bemerckt / die welke niet vergheefs geschapen heeft : want
ghe

leven van alles / verklaert ende verandert alle dinghen / in de gedaente ende klaerheydt die 't eerst by Godt gehad heeft / soo wel Water / als Aerde / ende lucht. Maer niet zonder middel / hierom moet die grovigheydt des waters / worden ghematight door die subtielheydt de luchts / ende die vochtigheydt door die droochte der Aerden. Als dan is die materie bereydt / om gheclarificeert ende levendich gemaect te worden van den vuere / waer van noch veel te schrijven / dan om kortheydt naeghelaten / om dat wy te eerder soudē komen tot onsen propooste.

Dat derde Capittel.

Nu Beminde / willē wy ondersoecken die deugt des luchts / neffens die ander Elementen.

Want gelyck de dry Elementen doot zijn / zonder het Vuer. Alsoo is oock 't Vuer doot / zonder die Elementen : waer uyt die volkommen wijsheydt Godts wordt bemerckt / die welcke niet vergheefs geschapen heeft : want

ghelpck het **O**per het leven is / en leeft
 inde lucht / alsoo leeft oock die lucht in
 'toper / ghelpck oock het **W**ater in die
Aerde / ende die **A**erde in 't **W**ater / wa-
 ter in lucht / etc. Het vier repnighet die
 lucht / die lucht het water / 'twater de
Aerde / ende elck maect d'ander door
 't**O**per ghelpck / de klaerheyt sijnder
 klaerheyt. Mensiet in den **S**onnet /
 hoe door die kracht der **Z**onnen / 'twa-
 ter onstienlyck wordt opghetrocken /
 ende gheclarificeert door de lucht. Al-
 soo dat tuschen lucht ende water geen
 onderscheydt is / ghelijck wy daghes-
 lijcks bevinden aen water / dat in de
Zon gheset / wordt opghetrocken on-
 sienlyck ende subtil blijft / soo langhe
 het niet en wordt vergroft van de kou-
 de : want ghelpck het **O**per alle din-
 ghen subtiliseert alsoo ter contrarie de
 koude / zijnde 'toper teghendeel / al-
 les vergroft / ende 'twater wederom
 by een druck / dat benemende die
 wermtede des opers / ende die subtil-
 heyt des luchts. **W**aerom het water
 wederom in droppelē neder valt / welc-
 ke droppelē ontfangen van die **A**erde.

ghelyck het Vuer het leven is / eñ leeft inde lucht / alsoo leeft oock die lucht in 't vuer / ghelyck oock het Water in die Aerde / ende die Aerde in 't Water / water in lucht / etc. Het vier reynight die lucht / die lucht het water / 't water de Aerde / ende elck maect d' ander door 't Vuer ghelyck / de klaerheydt sijnder klaerheydt. Aensiet in den Somer / hoe door die kracht der Zonnen / 't water onsienlyck wordt opghetrocken / ende gheclarificeert door de lucht. Alsoo dat tusschen lucht ende water geen onderscheydt is / ghelijck wy daghelijcks bevinden aen water / dat in de Zon gheset / wordt opghetrocken onsienlijck ende subtiel blijft / soo langhe het niet en wordt vergroft van de koude : want ghelyck het Vuer alle dinghen subtiliseert alsoo ter contrarie de koude / zijnde 't vuers teghendeel / alles vergroft / ende 't water wederom by een druckt / dat benemende die wermte des vuers / ende die subtielheydt des luchts. Waerom het water wederom in droppelê neder valt / welke droppelê ontfangen van die Aerde.

Het boedfel der dinghen of nature der
 Elementen. Alsoo doordringhende
 't Zaedt tot inde wortel/maer door die
 warmte der Zonnen klemmende we-
 derom opwaerdt/ tot aen de uiterste
 deelkens des ghewas/ verlaet als dan
 wederom de gheesten/ of boedfel der
 Aerden / welke door de warmte der
 Zonnen/ dier natueren/ ende leven des
 ghewas/ wordt veranderdt nae de for-
 ma ende kracht van dien. Werden al-
 soo gheboedt ende vermeerderdt door
 ghestadighe ende gheduerighe door-
 treckinghe des waters/ uyt het welcke
 wy verstaen / de goede ordening ende
 wijsheyt van onsen Schepper. Maer
 indien de koude seer groot is/ soo wort
 het water ghecooleerd/ ende veran-
 derdt in de ghedaente van Aerde. Ge-
 luyck van die koude / als het effect der
 Aerden/ 't water vergroft / ende haer
 dickheyt ende hartheyt gelijc maect:
 Also vergroft die Lucht ooc het byer/
 wanneer die koude des luchts meer-
 der is als die warmte des byers. Het
 Byer wordt veranderdt in de ghedaen-
 te des luchts/ die lucht inde ghedaente
 des

Het voedsel der dinghen of nature der Elementen. Alsoo doordringhende 't Zaedt tot in de wortel / maer door die warmte der Zonnen klemmende wederom opwaerds / tot aen de uysterste deelkens des ghewas / verlaet als dan wederom de gheesten / of voedsel der Aerden / welcke door de warmte der Zonnen / dier natueren / ende leven des ghewas / wordt veranderdt nae de forma ende kracht van dien. Werden alsoo ghevoedt ende vermeerderdt door ghestadighe ende gheduerighe doortreckinghe des waters / uyt het welcke wy verstaen / de goede ordening ende wijsheyte van onsen Schepper. Maer indien de koude seer groot is / soo wort het water ghecogeleerd / ende veranderdt in de ghedaente van Aerde. Gelyck dan die koude / als het effect der Aerden / 't water vergroft / ende haer dickheyte ende hartheyte gelyck maect: Also vergroft die Lucht ooc het vuer / wanneer die koude des lichts meerder is als die warmte des vuers. Het Vuer wordt verandert in de ghedaente des lichts / die lucht in de ghedaente

des waters / ende het water in de ghe-
 daente der Aerden / ghelyck vooz be-
 wesen. Twelck een saecke is om ver-
 wonderen / waer mede onse voozgaen-
 de reden / van de schepdinghe des eer-
 sten wesens volkomelijck bevestighe
 wordt / want ghelyck Godt die Ele-
 menten gheschepden heeft / upt sijn
 eerste schepsel / Alsoo worden die E-
 lementen wederom dooz onse vper / als
 een schaduwe van het eerste wesen /
 ghebrocht in haer eerste schepsel / ghe-
 lyck wp aen een brandende Lampe /
 ende alle verbrantlycke dinghen licha-
 telyck bemerkten / want soo haest die
 Lampe wordt ontsteecken / soo wordt
 die Olpe dooz de blamme verklaerd /
 alsoo dat tusschen die Blamme ende
 Olpe gheen onderschepdt is. Jae die
 Olpe is de Blamme / ende die blamme
 de Olpe / die welcke dooz die blamme
 passeert / ende wordt terstondt weder-
 om dooz de koude (als 't vper's contra-
 rie) ghebrocht in sijn Elementen / als
 boven verhaelt is.

Hieromme die de blamme met aen-
 dacht aensiet / die merckt niet alleen de

des waters / ende het water in de ghe-
daente der Aerden / ghelyck voor be-
wesen. 'T welck een saecke is om ver-
wonderen / waer mede onse voorgaen-
de reden / van de scheidynghe des eer-
sten wesens volkomelijck bevestight
wordt / want ghelyck Godt die Ele-
menten ghescheyden heeft / uyt zijn
eerste schepsel / Alsoo worden die E-
lementen wederom door onse vuer / als
een schaduwe van het eerste wesen /
ghebrocht in haer eerste schepsel / ghe-
lyck wy aen een brandende Lampe /
ende alle verbrantlycke dinghen lich-
telyck bemercken / want soo haest die
Lampe wordt ontsteecken / soo wordt
die Olye door de vlamme verklaerd /
alsoo dat tusschen die Vlamme ende
Olye gheen onderscheydt is. Jae die
Olye is de Vlamme / ende die vlamme
de Olye / die welcke door die vlamme
passeert / ende wordt terstondt wede-
rom door de koude (als 't vuers contra-
rie) ghebrocht in zijn Elementen / als
boven verhaelt is.

Hieromme die de vlamme met aen-
dacht aensiet / die merckt niet alleen de

reductie / ende clarificatie van de Elementen / in haer eerste wesen / Daer oock de scheidinge uyt het eerste / in de Elementen / welck is een saeck boven al om verwonderen / ende waerdich om te noteren / waer van wy breeder sprecken willen tot sijnder tijdt.

Dat vierde Capittel.

WANNEER wy nu dencke wat boven ghelcerdt is / ende 't selve wel verstaen / soo begriffpen wy perfectelijck d'oorzsaeck des Windts / Donders / ende Blixems : Want wanneer die stralen van de lucht-schijnende ende lebendmaeckende Zonne / zonder verhindeeringhe / die Lucht / ende het dicke koude Water / doordringht / verdunc / ende verwarmt / soo wordt die lucht vergroot / ontbonden / ende veranderdt in de natuyre des vyers / ende het Water in de natuyre des lichts / waer uyt dan gaet een ghestadighe beweghenisse / welcke haer verbreedt uyt alle zijden / over den Aerdt bodem / om die te be-
vocht

reductie / ende clarificatie van de Elementen / in haer eerste wesen / Maer oock de scheidighe uyt het eerste / in de Elementen / welck is een saeck boven al om verwonderen / ende waerdich om te noteren / waer van wy weder spreecken willen tot sijnder tijdt.

Dat vierde Capittel.

WANNEER wy nu denckê wat boven gheleerd is / ende 't selve wel verstaen / soo begrippen wy perfectelijck d'oor-saeck des Windts / Donders / ende Blixems : Want wanneer die stralen van de lucht-schijnende ende levendt-maeckende Zonne / zonder verhinde-ringhe / die Lucht / ende het dicke koude Water / doordringht / verdunt / ende verwarmt / soo wordt die lucht ver-groot / ontbonden / ende veranderdt in de natuyre des vuers / ende het Water inde natuyre des lichts / waer uyt dan gaet een ghestadighe beweghenisse / welcke haer verbreedt uyt alle zijden / over den Aerdtbodem / om die te be-

vochtighen. Maer het dungemaecte
 te water / dat alsoo komt te dypben
 boven de reflexie ofte warme lucht / tot
 in de dichte / dicke ende koude lucht /
 wordt wederom in een ghedronghen/
 vergroeft / verkleent / ende veranderdt /
 in de natuyze des waters / ende valt
 nederwaerds met droppelen : waer-
 omme dan noodtwendich moet vol-
 ghen / stiltz / ghelyck wy bebinden alst
 reghent / ten zy die optreckinghe ghe-
 dypzende blijft / ende meerder is dan
 de koude lucht vergroeft ende by een
 gedrongen hadde. Want ghelijck de
 warmte / lucht / ende water / subtyl/
 dun / ende groot maect / also vergroeft/
 verkleent / en drückt by een / die koude /
 als het teghen-deel van de warmte.

Treckende so wederom in alle de win-
 den / die door die warmte uptghegaen
 waren : ghelyck wy perfectelijck sien /
 ist dat wy hanghen een ledighe glazen
 Retort met den mondt in een vat met
 water / ende met het rondt teghens een
 warm vper / ghelijck dese Figuyze
 wijsst.

vochtighen. Maer het dungemaecte water / dat alsoo komt te dryven boven de reflexie ofte warme lucht / tot in de dichte / dicke ende koude lucht / wordt wederom in een ghedronghen / vergroft / verkleent / ende veranderdt / in de natuyre des waters / ende valt nederwaerds met droppelen : waeromme dan noodtwendich moet volghen / stilte / ghelijck wy bevinden alst reghent / ten zy die optreckinghe gheyduyrende blijft / ende meerder is dan de koude lucht vergroft ende by een gedrongen hadde. Want ghelijck de warmte / lucht / ende water / subtyl / dun / ende groot maeckt / also vergroft / verkleent / en druckt op een / die koude / als het teghen-deel van de warmte.

Treckende so wederom in alle de winden / die door die warmte uytghegaen waren : ghelyck wy perfectelijck sien / ist dat wy hanghen een ledighe glazen Retort met den mondt in een vat met water / ende met het rondt teghens een warm vuer / ghelijck dese figuyre wijst.

Soo sult ghy sten / soo haest als die
 lucht in't glas sal beghinnen warm te
 worden / winden komen al boxtelende
 upt den mondt des Retorts / met bel-
 lekens dooxt water / ende dit sal ghe-
 duxen so langhe als de lucht warmer
 ende warmer wordt Maer wanneer
 dat van't vper sult nemen / eñ die lucht
 begint kout te worden / so sal die luche
 van binnen wederom in een gaen / en-
 de worden grof ende dicht / alsoo dat
 het Glas achtervolghende een grooe
 deel verbullen sal / met water / nae dat
 die lucht van te booren heet ghewor-
 den / ontsloten oste ghedunt was / doox
 de warmte des vpers. Want indien
 ghy

Soo sult ghy sien / soo haest als die lucht in't glas sal beghinnen warm te worden / winden komen al borrelende uyt den mondt des Retorts / met bellekens door 't water / ende dit sal ghe- duyren so langhe als de lucht warmer ende warmer wordt Maer wanneer dat van 't vuer sult nemen / eñ die lucht begint kout te worden / so sal die lucht van binnen wederom in een gaen / ende worden grof ende dicht / alsoo dat het Glas achtereenvolghende een groot deel vervullen sal / met water / nae dat die lucht van te vooren heet ghewor- den / ontsloten ofte ghedunt was / door de warmte des vuers. Want indien

ghy het Glas sonder bryken heel heec
 koudt maecten / soo sal de Ketort in'e
 koudt worden / haer by-nae gheheel
 niet water verbullen : Waeroni een
 steenen Ketort seer bequaem is / maer
 om die verbullinghe te sien / is Glas
 bequamer. Ende soo veel als 'twa-
 ter grober ende zwaerder is / dan die
 lucht / soo veel te meerder wordt dat
 dooz de warmte ontsloten ende ver-
 groot / Iae veel dupsendt-mael meer-
 der. Ghelijck wy sien in het braeden
 van een Appel / hoe die winden upt-
 gaen / zonder dat wy qualijck eeni-
 ghe vermindringhe van vochtig-
 hepdt vernemen. Alsoo oock soo
 wy een yseren Pot boven dicht lute-
 menteeren / ende laten daer in een
 gaetken / maeckende de Pot heet : la-
 tende een druppel waters druppen
 dooyt gaetken / soo sal 'twater ter-
 stondt vergroot worden / ende
 als een snellen windt / dooyt
 gaetken gupbende
 upt-gaen.

B § Dat

ghy het Glas sonder te breken heel heet
kondt maecken / soo sal de Retort in't
koudt worden / haer by-nae gheheel
met water vervullen : Waerom een
steenen Retort seer bequaem is / maer
om die vervullinghe te sien / is Glas
bequamer. Ende soo veel als 't wa-
ter grover ende zwaerder is / dan die
lucht / soo veel te meerder wordt dat
door de warmte ontsloten ende ver-
groot / Jae veel duysent-mael meer-
der. Ghelijck wy sien in het braeden
van een Appel / hoe die winden uyt-
gaen / zonder dat wy qualijck eeni-
ghe verminderinghe van vochtig-
heydt vernemen. Alsoo oock soo
wy een yseren Pot boven dicht lute-
menteerenⁱ / ende laten daer in een
gaetken / maeckende de Pot heet : la-
tende een druppel waters druypen
doort gaetken / soo sal 't water ter-
stondt vergroot worden / ende
als een snellen windt / doort
gaetken guyvende
uyt-gaen.

Dat vijfste Capittel.

MAER also tegens den avont die optreckinghe oft ontbindinghe des waters/ door den onderganck der Zonnen vermindert/ soo hebben wy ghemeenlijck stilte : hoe-wel' twater nimmermeer zonder optreckinghe is / ten zy die koude soo groot is/ dat het water bevroest. Ghelijck wy sien soo wy een breede Plaatseel met Water verbullen/ ende setten se in een coele Kamer/ sullen bevinden/ in eenighe daghen 'twater veel gheminderdt / upt oorsack dat die lucht des Kamers / een wepntigh warmer was dan het water : Maer wannees wy des avonds gheen stilte gheboelen / is / om dat wy verre zyn van de plaetsen daer Lucht ende Water ontbonden worden/ want die Windt / oft beweegde lucht achtervolgende gaet. Ghelijck wy sien aen eenich gheluyde dat verre van ons ghemaectt wordt/ 'twelck wy langh nae dat den flagh / of tgheluyt hebben sien maken / eerst hooren.

Dat vijfste Capittel.

MAER also tegens den avont die optreckinghe oft ontbindinghe des waters / door den onderganck der Zonnen vermindert / soo hebben wy ghemeenlijck stilte : hoe-wel 't water nimmermeer zonder optreckinghe is / ten zy die koude soo groot is / dat het water bevriest. Ghelijck wy sien soo wy een breede Platteel met Water vervullen / ende setten—se in een coele Kamer / sullen bevinden / in eenighe daghen 't water veel gheminderdt / uyt oorsaeck dat die lucht des Kamers / een weynigh warmer was dan het water : Maer wanneer wy des avondts gheen stilte ghevoelen / is / om dat wy verre zyn van de plaetsen daer Lucht ende Water ontbonden worden / want die Windt / oft beweegde lucht achtervolgende gaet. Ghelijck wy sien aen eenich gheluydt dat verre van ons ghemaectt wordt / 't welck wy langh nae den slagh / of 't gheluyt hebben sien maken / eerst

hoozen. Hieromme al ist dat die starcke beweghenisse ophoudt / dooz der Zonnen onderganck / werden wy nochtans 'tselvede dooz d'achtervolgende beweghenisse des lichts / in langhe niet ghewaer / ghevoelen daerom dooz d'eene windt meer stilte dan dooz d'ander / nae de ghelegghentheydt der plaetsen. Maer zyn wy nae by die plaetsen / soo hebben wy stilte / soo haest den avondt beghint / om reden als boven.

Wy hebben oock op eenighe tijden des Jaers veel Regens / als in Maert / April / May / September / October / ende November / 'twelck insghelijcks upt het voorgaende fundament kan verstaen worden want in dese Maenden zyn wy tusschen die koude ende warmte. Also dat die dypbende wolcken dan niet andermael kunnen vergroot oft ontbonden worden / dooz gebreck van warmte / maer die lucht is dan recht bequaem / om die opgetrocken Wolcken / in Reghen-droppelen te veranderen / waeromme wy in dese koude Landen / in 'tkoudtste van de Winter / soo veel Reghen niet vernemen /

hooren. Hieromme al ist dat die starcke beweghenisse ophoudt / door der Zonnen onderganck / werden wy nochtans 't selfde door d' achtervolgêde beweghenisse des luchts / in langhe niet ghewaer / ghevoelen daerom door d' eene windt meer stilte dan door d' ander / nae de gheleghenheydt der plaetsen. Maer zyn wy nae by die plaetsen/ soo hebben wy stilte / soo haest den avondt beghint / om reden als boven.

Wy hebben oock op eenighe tijden des Jaers veel Regens / als in Maert / April / May / September / October / ende November / 't welck insghelijcks uyt het voorgaende fundament kan verstaen worden want in dese Maenden zyn wy tusschen die koude ende warmte. Also dat die dryvende wolcken dan niet andermael kunnen vergroot oft ontbonden worden / door gebreck van warmte / maer die lucht is dan recht bequaem / om die opgetrocken Wolcken / in Reghen-droppelen te veranderen / waeromme wy in dese koude Landen / in 't koudtste van de Winter / soo veel Reghen niet ver-

nemen/ want die Wolcken neder vallen dooz die koude des luchts / eer sy komen in de koutste plaetsen : oft ten zy / Die optreckinghe seer groot ende lancdruylich is / ende dooz den Zuydelijcken Windt/die koude overwint: oft die Wolcken worden dooz stercken Windt opghhouden/ende haesteijck dese plaetsen voozby ghedreven / ende dooz die groote koude in Sneeblocken veranderdt. Hieromme Broeder/ indien met fundament speculeert / so sult ghy volkomelijck verstaen / alle voozcomende exempelen vande Wint/ meer dan hier soude kunnen schrypbe; hebbe dus veel gheschreven om 'tfundament te doen verstaen / alsoo oock wat hier by tot meerder bebestinghe sal volghen.

Dat feste Capittel.

GHY soudt mogen vragen/ hoe comt dan dat wy des Somers de wint dickwils upt de wolcken gheboelen/ende niet upt die plaetsen daer 'twater is verdunt / oft opgetroc

nemen / want die Wolcken neder vallen door die koude des luchts / eer sy komen in de koudste plaetsen : oft ten zy / die optreckinghe seer groot ende lanckduyrich is / ende door den Zuydelijcken Windt / die koude overwint: oft die Wolcken worden door stercken Windt opgehouden / ende haestelyck dese plaetsen voorby ghedreven / ende door die groote koude in Snee-vlocken veranderdt. Hieromme Broeder / indien met fundament speculeert / soo sult ghy volkomelyck verstaen / alle voorcomende exempelen van de Wint / meer dan hier soude kunnen schryvê; hebbe dus veel gheschreven om 't fundament te doen verstaen / alsoo oock wat hier by tot meerder bevestinghe sal volghen.

Dat seste Capittel.

GHY soudt mogen vragen / hoe comt dan dat wy des Somers dê wint dickwils uyt de wolcken ghevoelen / ende niet uyt die plaetsen daer 't water is verdunt / oft opge-

trocken / 'twelck scrift teghen die booz-
 gaende exempelen? Dient booz andt-
 woorde : dat die boozgaende exempe-
 len hier dooz versterct worden. Want
 nae dat die verwarmende Zon / 'twa-
 ter ghesubtiliseert ende opghetrocken
 heeft tot in de koude lucht / wordt dooz
 die koude een wepnich vergroft / ende
 drijft nederwaerdt / als een dicken
 nebel / tot onder die laute oft reflexie
 der Aerden / alwaer die lucht mercke-
 lijk warmer is / waer dooz die nebel-
 achtighe wolcken wederom vergroot
 ende verdunt worden. Alsoo dat die
 lucht achtervolghende / upt haer be-
 weeght wordt. Alsoo wordt oock die
 dichte / dicke / ende koude lucht / (die
 boven de laute der Aerden is) dooz
 daelen der dicke wolcken inghelaten /
 welcke op andere plaetsen dooz die
 warmte werdt uptghekeert / waerom
 men den windt vermeerdert / ende hem
 aen alle zijden uytspredt / waer dooz
 oock die wolcken dickwils tegen mal-
 kanderen dypben. Want / die koude
 dichte lucht / drijft ober die warme
 lucht / tot aen de koele plaetsen / daerse
 ander

troocken / 't welck strijt teghen die voorgaende exempelen? Dient voor andt-woorde : dat die voorgaende exempelen hier door versterct worden. Want nae dat die verwarmende Zon / 't water ghesubtiliseert ende opghetroocken heeft tot in de koude lucht / wordt door die koude een weynich vergroft / ende drijft nederwaerds / als een dicken nevel / tot onder die laute oft reflexie der Aerden / alwaer die lucht merckelijck warmer is / waer door die nevelachtighe wolcken wederom vergroot ende verdunt worden. Alsoo dat die lucht achtervolghende / uyt haer beweegt wordt. Alsoo wordt oock die dichte / dicke / ende koude lucht / (die boven de laute der Aerden is) door 't daelen der dicke wolcken inghelaten / welcke op andere plaetsen door die warmte werdt uytghekeert / waeromme den windt vermeerdert / ende hem aen alle zijden uytspreydt / waer door oock die wolcken dickwils tegen malanderen dryven. Want / die koude dichte lucht / drijft over die warme lucht / tot aen de koele plaetsen / daer se

onder de schaduwē / oft koude der
 Wolcken wort inghelaten / ende daer
 naer wederom door die wermte / ver-
 wermt ende verhooght / boven die re-
 kertie der Aerden / aldus komen ende
 gaen die Winden / verkoelende den
 Aerdtbodem / door de wijze ende goe-
 de oꝛdeninghe Godts. Hierom ghe-
 boelen wy die Windt upt die plaetsen /
 daer die dicke ende swarte nebelachtige
 Wolcken sien dꝛyben / gelijc wy als
 sien in den Somer / een dicken nebel
 opdꝛyben / int Zuydt-west / soo ghe-
 boelen wy kortst daer nae een Zuydt-
 westen wint / dan een Westen / Noord-
 westen / een Noorden ende Noord-oo-
 sten / etc. Ende soo voortt upt alle
 plaetsen daer wy de nevelen sien. Ins-
 ghelijcks heeft oock sijn reden / waer-
 om somtijds soo boven-maten ster-
 ken Windt hebben. Waeromme het
 in die Hollantsche conereyen met den
 Oosten / oft Zuydt oosten windt lang
 reghent. Waerom den Westen / oft
 Noordt-westen soo hortich oft veran-
 derlijck waent / als nu groote windt /
 als dan met een wepnigh regens we-
 deront

onder de schaduwe / oft koude der Wolcken wort inghelaten / ende daer naer wederom door die wermte / verwermt ende verhooght / boven die reflectie der Aerden / aldus komen ende gaen die Winden / verkoelende den Aerdtbodem / door de wijze ende goede ordeninghe Godts. Hierom ghevoelen wy die Windt uyt die plaetsen / daer die dicke ende swarte nevelachtige Wolcken sien dryven / gelijk wy als sien in den Somer / een dicken nevel opdryven / in 't Zuydt-west / soo ghevoelen wy korts daer nae een Zuydt-westen wint / dan een Westen / Noord-westen / een Noorden ende Noord-oosten / etc. Ende soo voorts uyt alle plaetsen daer wy de nevelen sien. Inghelijcks heeft oock sijn reden / waerom somtijds soo boven-maten stercken Windt hebben. Waeromme het in die Hollantsche contreyen met den Oosten / oft Zuydt oosten windt lang reghent. Waerom den Westen / oft Noordt-Westen soo hortich oft veranderlijck waeyt / als nu groote windt / als dan met een weynich regens we-

derom stilte / terstondt daer nae stercken windt / waeromme in die warme landen die aen die rupine Zee liggen / die windt des mozghens / ende voorts dooz den dach upt die Zee komt / ende des abonchts of nae midder-nacht wederom upt het Landt? welcke oorzaecken alle met natuurljcke reden soude moghen bewijfen / maer alsoo wel wete / indien de voozgaende oorzaecken wel verstaet / dat desen volkomelijcker ende rijckelijcker sult verstaen / dan ick soude konnen beschryben / soo sal hier mede den windt laten / ende vanden Donder ende Blixem beghinnen.

Dat sevenste Capittel.

WANNEER het Donder ende Blixem / soo is die Lucht seer droogh / subtil / ende warm / ende het water dat dooz die warmte der Zonnen is oprekkende / veranderdt in de ghedaente des lichts / dzyvende tot in de hooghte / haben die reflexie of loute der Aerden /

derom stilte / terstondt daer nae stercken windt / waeromme in die warme landen die aen die ruyme Zee liggen / die windt des morghens / ende voorts door den dach uyt die Zee komt / ende des avondts of nae midder-nacht wederom uyt het Landt ? welcke oorsaecken alle met natuyrlycke reden soude moghen bewijzen / maer alsoo wel wete / indien de voorgaende oorsaecken wel verstaet / dat desen volkomelijcker ende rijckelijcker sult verstaen / dan ick soude kunnen beschryven / soo sal hier mede den windt laten / ende van den Donder ende Blixem beghinnen.

Dat sevenste Capittel.

WANNEER het Dondert ende Blixemt / soo is die Lucht seer droogh / subtiel / ende warm / ende het water dat door die warmte der Zonnen is optreckende / veranderdt in de ghedaente des lichts / dryvende tot in de hoogte / boven die reflexie of loute der Aer-

den / wordt dooz de koude weder bergroft / by een ghedronghen ende veranderdt in de natuyze des Waters / waeromme nebelachtich nederdalende / werde ghedzeven dooz de koude lucht / in die seer drooghe / subtijle / of warme lucht / welke dan die grobe en dicke wolcken haestich dooztreckt / ontfluyt / subtijl / ende dun maect / die veranderende wederom in die natuere des lichts. Waerom haer forma in een ooghenblick veel honderdt-mael vergroot wordt / waerupt volghet die grouwelijcke beweghenisse / welke kraeckende ende barstende die lucht ontsteect / ende beweegt / tot dat daer ghelijckheydt is / in grootte ende dicke / dan is daer rust / ghelijck wy sien / soo het lichaem des Salpeters gesoken ende ontbonden wordt / dooz die kracht des vpers / ende alsoo veranderdt in de natuyze des lichts : of soo wy een natte handt / of doeck / dingherende nebelachtich doen gaen / op een heet Iser / of ghesmolten Loot / welck dooz die ontfluytinghe / of vergrootinghe der hitten / kraekende ende barstende

den / wordt door de koude weder ver-
groft / by een ghedronghen ende ver-
anderdt in de natuyre des Waters /
waeromme nevelachtich nederdalen-
de / werdt ghedreven door de koude
lucht / in die seer drooghe / subtijle / of
warme lucht / welcke dan die grove
eñ dicke wolcken haestich doortreect /
ontsluyt / subtijl ende dun maect / die
veranderende wederom in die natuere
des lichts. Waerom haer forma in
een ooghenblick veel honderdt-mael
vergroot wordt / waer uyt volght die
grouwelijcke beweghenisse / welcke
kraeckende ende barstende die lucht
ontsteect / ende beweegt / tot dat daer
ghelijckheydt is / in grootte ende dick-
te / dan is daer rust / ghelijck wy sien /
soo het lichaem des Salpeters gebro-
ken ende ontbonden wordt / door die
kracht des vuers / ende alsoo veran-
derdt in de natuyre des lichts: of soo
wy een natte handt / of doeck / slinghe-
rende nevelachtich doen gaen / op een
heet Vuer / of ghesmolten Loot/ 't welck
door die onsluytinghe / of vergrootin-
ge der hitten / krakende ende barsten-

de/gaet ghelyck den Donder. Inſghe-
 lijer ſien wy ooc aen eē Opperſach/dooz
 'thaefſtich breecken van't lichaem des
 ſteens / d'oozſaeck van de brandende
 klaerhepdt/etc. Maer alſoo die ober-
 ghebleven Wolcken / overdypben die
 plaetſen/welcke dooz den Donder/ofte
 ontbonden Wolcken / wat vergroft /
 ofte verkoelt zyn / ende komen weder-
 omme te dypben in de ſubtijle warme
 lucht / welke haer al opklimmende
 (ghelyck de warmte des byers) dooz-
 treckt/ontfluyt/dun maecht/ende ver-
 anderdt in de natuere des luchtes / als
 boven. Waerom wy hooren die ver-
 ſcheyden ſlagen/die duerende blyben/
 tot alle die plaetſen / welke dooz die
 warmte der Zonnen / ſoo ſeer dun ge-
 maecht waren / wederom getempert/
 vergroft/ofte verkoelt zyn.

Dat achtſte Capittel.

WAEROMME wy geboes-
 len/hoe Godt / ons dooz
 de Natuere beweeght/om
 ſijn wijshept/goethepdt ende mogent-
 hept

de / gaet ghelyck den Donder. Insghe-
lijcks sien wy ooc aen eê Vuerslach/ door
't haestich breecken van ' t lichaem des
steens / d' oorsaeck van de brandende
klaerheydt / etc. Maer alsoo die over-
ghebleven Wolcken / overdryven die
plaetsen / welcke door den Donder / oft
ontbonden Wolcken / wat vergroft /
ofte verkoelt zyn / ende komen weder-
omme te dryven in de subtijle warme
lucht / welcke haer al opklimmende
(ghelyck de warmte des vuers) door-
treckt / ontsluyt /dun maeckt / ende ver-
anderdt in de natuere des luchts / als
boven. Waerom wy hooren die ver-
scheiden slagen/ die duerdende blijven
tot alle die plaetsen/ welcke door die
warmte der Zonnen / soo seer dun ge-
maeckt waren / wederom getempert /
vergroft / oft verkoelt zijn.

Dat achtste Capittel.

WAEROMME wy gevoe-
len / hoe Godt / ons door
de Natuere beweeght / om
sijn wijsheydt / goetheydt ende mogent-

heyt te kennen ende te beminnen. Men
 siet sijn goede ende wonderlycke orde-
 ning / die wy ondersoekende in alle
 dingen vinden. Merckt hoe wonder-
 lijck / dooz reden als boven / het dicke
 water dooz de Zonne onstienlijck wort
 opghetrocken / ende vergroot in de ge-
 daente des lichts / waer dooz met eenē
 die beweghende cracht des wints ver-
 oorzsaect. Dyzbende alsoo vergroo-
 rende landtwaerts / dooz dien uyt ghe-
 breck van water / daer zonderlingh
 gheen optreckinghe oft vergrootinge
 is / ende onder en tusschen dooz der
 Zonnen warmte / al opwaerds rysen-
 de / tot in de koude lucht / boven die re-
 flexie oft staende warmte der Aerden /
 wordt wederom vergrost / ende by een
 ghedronghen / als een nebel / also oock
 dooz de koude des nachts / waeromme
 die stilte des abonts veroorzsaect wort /
 ende die Lucht haer nebelachtich o-
 penbaert / waer dooz die wolcken gro-
 ver ende dicker worden / ende in Wa-
 terdrippelen veranderen. Alsoo die
 doostighe Aerde bevochtigende / waer
 in die kracht der Aerden verrottende
 smelt /

heyt te kennen ende te beminnen. Aensiet zijn goede ende wonderlycke ordening / die wy ondersoeckende in alle dingen vinden. Merckt hoe wonderlijk / door reden als boven / het dicke water door de Zonne onsienlijck wort opghetrocken/ ende vergroot in de gedaente des luchts / waer door met eenê die beweghende cracht des wints veroorsaect. Dryvende alsoo vergrootende landtwaerts / door dien uyt ghebreck van water / daer zonderlingh gheen optreckinghe oft vergrootinge is / ende onder en tusschen door der Zonnen warmte / al opwaerds rysende / tot in de koude lucht / boven die reflexie oft staende warmte der Aerden / wordt wederom vergroft / ende by een ghedronghen / als een nevel / also oock door de koude des nachts / waeromme die stilte des avonts veroorsaect wort / ende die Lucht haer nevelachtich openbaert / waer door die wolcken grover ende dicker worden / ende in Waterdruppelen veranderen. Alsoo die dorstige Aerde bevochtigende / waer in die kracht der Aerden verrottende

smelt / ende doortreckt met die vocht-
 tigheydt 'tGhewas der Aerden/maer
 dooz die warmte der Zonnen werdt
 met die waterachtighe vochtigheyde
 opghetrocken/ tot aen de upterste dees-
 len des ghewas / Ende alsoo 'tWater
 vluchtigher is / dan 't nutriment ofte
 kracht der Aerden/soo verdoocht het
 Water in de Lucht / ende verlaet het
 nutriment / welcke dooz 'tleben der
 dingen in de natuere des ghewas ver-
 andert wort / werden alsoo alle schep-
 selen der Aerden ghevoedt ende ver-
 meerderdt / uyt dese eenighe substans-
 tie. Waeromme dooz die verrottinghe
 wederom in Aerde veranderē. Twelc
 een peggelyck siet/ maer qualijck van
 dupsendē een die't recht verstaet; wans
 verstonden veel Alchimisten dit / sy
 souden haer soo droeflijck niet becom-
 merē/om te wetē haer materie. Maer
 so dese opgetrocken nebelen komten te
 dypben/in plaetsen die seer warm syn/
 veroorzaecken sy eerst Donder ende
 Blixem / dooz die haestighe vergroo-
 tinghe / ende gheben daer nae windē.
 Maer is die lucht natuerlyck / ende

smelt / ende doortreckt met die vochtigheydt 't Ghewas der Aerden / maer door die warmte der Zonnen werdt met die waterachtighe vochtigheydt opghetrocken / tot aen de uysterste deelen des ghewas / Ende alsoo 't Water vluchtigher is / dan 't nutriment ofte kracht der Aerden / soo verdroocht het Water in de Lucht / ende verlaet het nutriment / welcke door 't leven der dingen in de natuere des ghewas verandert wordt / werden alsoo alle schepselen der Aerden ghevoedt ende vermeerderdt / uyt dese eenighe substantie. Waeromme door die verrottinghe wederom in Aerde veranderê. Twelc een yeghelyck siet / maer qualijck van duysendê een die 't recht verstaet; want verstonden veel Alchimisten dit / sy souden haer soo droeflijck niet becomerê / om te wetê haer materie. Maer so dese opgetrocken nevelen komen te dryven / in plaetsen die seer warm zyn / veroorsaecken sy eerst Donder ende Blixem / door die haestighe vergrootinghe / ende gheven daer nae windt. Maer is die lucht natuerlyck / ende

alleen een wepnigh warmer / dan die
nevelen / soo gheven sy alleenlijc winc/
ende regen / gelpck booz desen int bree-
de verklaert hebben.

Dat neghenste Capittel.

NU achte ick genoeghsaem on-
dersocht / het ambacht des
Vyers / Luchts / Waters /
ende der Aerden / 'twelck dient om te
verstaen wat elck is / om alsoo die
kracht der natueren te leeren kennen/
ende segghen in't kozt alsoo : 'tVyer
is een subtijle Lucht / die Lucht een
subtijl Water / 'tWater een subtijle
Aerde / ende d'Aerde een grof Vyer/
ghelpck upt onse boozgaende Exem-
len ghenoechsaem verstaen kan wor-
den / want die Aerde ontbonden zijn-
de / dooz die kracht des vyers / of dooz
die purificatie der natueren / veran-
derdt hem in't lichaem des Waters/
ende wordt sout ende een kracht der
Aerden / ghelijck wy upt de Calcina-
tie perfectelijck bedinden / 'tsout dooz
'tvyer ontbonden zijnde / wordt veran-
dert

alleen een weynich warmer / dan die nevelen / soo gheven sy alleenlijc wint / ende regen/ gelyck voor desen int bree-de verklaert hebben.

Dat neghenste Capittel.

Nu achte ick genoeghsaem ondersocht / het ambacht des Vuers / Luchts / Waters / ende der Aerden / 't welck dient om te verstaen wat elck is / om alsoo die kracht der natueren te leeren kennen / ende segghen in 't kort alsoo: 't Vuer is een subtijle Lucht / die Lucht een subtijl Water / 't Water een subtijle Aerde / ende d' Aerde een grof Vuer / ghelyck uyt onse voorgaende Exem-len genoeghsaem verstaen kan worden / want die Aerde ontbonden zijnde / door die kracht des vuers / of door die purificatie der natueren / veranderdt hem in 't lichaem des Waters / ende wordt sout ende een kracht der Aerden / ghelijck wy uyt de Calcina-tie perfectelijck bevinden / 't sout door 't vuer ontbonden zijnde / wort veran-

bert in water / 'twelck de distilatie der
 sterck-wateren ons perfectelyck leert/
 ende dat Water dan dooz die krachte
 des byers ontbonden zijnde / wort ver-
 anderdt in Lucht / als boven bewesen /
 ende die Lucht in Oper / etc. Aldus
 wort de grobe donckere Aerde veran-
 derdt in het subtylste / doozschynende /
 blyncckende ende penetrerende Oper /
 'twelck alles doozdzingt / klarificcirt /
 doozdzinghende ende klarificerende
 maecht.

Dat thienste Capittel.

HIER OMME soo moeten wy
 verstaen / dat oock alsoo / alle
 wat upt de Elementen ghes-
 chapen is / gheclarificcirt wordt / soo
 wel Mineral / Animael / als Vegeta-
 bel. Want ist / dat wy yet van dien
 willen clarificeren / mach dooz gheen
 ander middel gheschieden als boven /
 het Lichaem der Aerden moeten wy
 clarificeren dooz den byere / ende maec-
 ken't booz eerst ghelyck het Lichaem
 des waters / 'twelck dan is als sout /

dert in water / 't welck de distilatie der sterck-wateren ons perfectelyck leert / ende dat Water dan door die kracht des vuers ontbonden zijnde / wort veranderdt in Lucht / als boven bewesen / ende die Lucht in Vuer / etc. Aldus wort de grove donckere Aerde veranderdt in het subtiylste / doorschynende / blyckende ende penetrerende Vuer / 't welck alles doordringt / klarificeert / doordringhende ende klarificerende maect.

Dat thienste Capittel.

HIEROMME soo moeten wij verstaen/ dat oock alsoo/ alle wat uyt de Elementen gheschapien is / gheclarificeert wordt / soo wel Minerael / Animael / als Vegetabel. Want ist / dat wy yet van dien willen clarificeren / mach door gheen ander middel gheschieden als boven / het Lichaem der Aerden moeten wy clarificeren door den vuere/ ende maecten 't voor eerst ghelyck het Lichaem des waters / 't welck dan is als sout

dat wy dan moghen clarificeren/ende
 distileren tot een Water / als een lichaem
 des luchts/onbesmet / klaer als
 Cristal / doorschynende als die lucht/
 ende blyckende als een vyer. Waer
 mede wy ons moghen laten ghenoe-
 ghen / ende is niet noodigh eenighe
 hoogher clarificatie / upt oorsaecken
 dat wy gheen onsienslycke gheesten
 kunnen bewaren / anders dan in een
 sienlijck Lichaem/oft souden die moe-
 ten verliesen. Want als het gheclarifi-
 ficert is/ in de ghedaente des waters/
 soo wordt het verandert door distillatie
 in de ghedaente des luchts / ende door
 die vergrovinghe der koude / wederom
 in water/als een sienlijck lichaem.
 Maer indien wy 'tselvede clarificeren
 tot in de ghedaente des vyers/soo sal't
 vergroven door koude/ in de ghedaen-
 te des luchts / hoe souden wy die dan
 ghebruycken? 'twelck oock 'tklaerste
 is van alle sienlijcke dinghen / ende
 door ons onbruyckelijck. Hieromme
 mogen wy klarificeren in lucht/welc-
 ke hem vergroft door die coude in wa-
 ter/ende hoogher niet/ want alle din-
 gen

3

4

5

6

dat wy dan moghen clarificeren / ende distileren tot een Water / als een lichaem des luchts / onbesmet / klaer als Cristal / doorschynende als die lucht / ende blijckende als een vuer. Waer mede wy ons moghen laten ghenoeghen / ende is niet noodigh eenighe hoogher clarificatie / uyt oorsaecken dat wy gheen onsienlycke gheesten kunnen bewaren / anders dan in een sienlijck Lichaem / oft souden die moeten verliesen. Want als het gheclarificeert is / in de ghedaente des waters / soo wordt het verandert door distilatie in de ghedaente des luchts / ende door die vergrovinghe der koude / wederom in water als een sienlijck lichaem. Maer indien wy 't selfde clarificeren tot in de ghedaente des vuers/ soo sal 't vergroven door koude / in de ghedaente des luchts / hoe souden wy die dan ghebruycken? 't welck oock 't klaerste is van alle sienlijcke dinghen / ende voor ons onbruyckelijck. Hieromme mogen wy klarificeren in lucht / welke hem vergroft door die coude in water / ende hoogher niet / want alle din-

ghen die ghereducceert worden in haer
 hooghste perfectie/ hebben gheen Ge-
 neratie/ of Multiplicatte, Maer wan-
 neer wy die geclarificeert hebbē / dooz
 distillatie/ in eē claer doozschynēt blinc-
 kent Water/ Olye/ of hoe wy het sou-
 den moghen noemen/ soo zaepen wy
 hier in onse lichamen Sperma/ 'twelc
 hier in wordt verrot / ende gheclarifi-
 ceert in ghelycke ghedaente van claer-
 hepdt. Maecten alsoo van Waeter
Aerde/ dooz die kracht des byers / va-
 ren voort ghelijck de Natuere / ende
 maecten de graeuwe Aerde wit/ klaer
 ende doozschynent als die lucht. Doch
 in een sienlijcke ghedaente / daer nae
 uyt die ghedaente des lichts / in een
 byerighe/ klare/ zuybere/ onbesmette
 roode berte als een Kobijn. 'twelck
 in perfecthepdt alle Aerdtsehe scheps-
selen te hoven gaet / maer indien wy
 'tselfde klare/zuybere/ ende onbesmet-
 te Oyer / noch hoogher souden willen
 clarificeren / ende verhooghen / soo
 moet het selve weder ghebracht wer-
 den/ in sijn eerste wesen / dooz 'twater
 doozschreiben / om de generatie te on-

ghen die ghereduceert worden in haer
hooghste perfectie / hebben gheen Ge-
neratie / of Multiplicatie. Maer wan-
neer wy die geclarificeert hebbê / door
distilatie / in eê claer doorschynêt blinc-
kent Water / Olye / of hoe wy het sou-
den moghen noemen / soo zaeyen wy
hier in onse lichamen Sperma / 't welc
hier in wordt verrot / ende gheclarifi-
ceert in ghelijcke ghedaente van claer-
heydt. Maecken alsoo van Waeter
Aerde / door die kracht des vuers / va-
ren voort ghelijck de Natuere/ ende
maecken de graeuwe Aerde wit / klaer
ende doorschynent als die lucht. Doch
in een sienlijcke ghedaente / daer nae
uyt die ghedaente des lichts / in een
vuerighe / klare / zuyvere / onbesmette
roode verwe als een Robijn. Twelck
in perfecktheydt alle Aerdsche schep-
selen te boven gaet / maer indien wy
'tselfde klare/ zuyvere/ ende onbesmet-
te Vuer / noch hoogher souden willen
clarificeren / ende verhooghen / soo
moet het selve weder ghebracht wer-
den / in sijn eerste wesen / door 't water
voorschreven / om de generatie te on-

Derhouden/ende alsoo dooz het gesup-
 berde perseckte Zaedt/ (in koude / in
 hitte/wiens vper buyten / ende bocht
 binnen staet) een generatie maecten
 in't bochtighe Water/wiens droochte
 binnen etc. latende die natuer haer
 wederom verhooghen / ende verbete-
 ren / als boven Dooz welke reite-
 ratie ons Materie soo supber/ subtijl/
 ende penetrerende wordc/ dat het on-
 ghelooflijck is/ alsoo datse kortelingh
 alle Vaten soude doordringhen / ende
 soudt die moeten verliefen.

Dat elffte Capittel.

GHY soudt moghen vraeghen /
 Hoe ist moghelijk eenighe
 dinghen aldus te verbeteren?
 Dien wy niet dat alle Zaeden / niet
 anders voort brenghen dan haers ge-
 lijck / somtijds een weynigh beter /
 somtijds een weynigh slimmer. Hoe?
 souden wy dooz onse Vper meerder
 klarificeren / dan Godt dooz de licht-
 schynende Zonne? Hier op antwoor-
 de/

derhouden/ ende alsoo door het gesuy-
verde perfeckte Zaedt / (in koude / in
hitte / wiens vuer buyten / ende vocht
binnen staet) een generatie maecken in
't vochtighe Water / wiens droochte
binnen etc. latende die natuer haer
wederom verhooghen / ende verbete-
ren / als boven. Door welcke re-ite-
ratie ons Materie soo zuyver / subtijl /
ende penetrerende wordt / dat het on-
ghelooflijk is / alsoo datse kortelingh
alle Vaten soude doordringhen / ende
soudt die moeten verliesen.

Dat elfste Capittel.

GHY soudt moghen vraeghen /
Hoe ist moghelijk eenighe
dinghen aldus te verbeteren?
Sien wy niet dat alle Zaeden / niet
anders voortbrenghen dan haers ge-
lijck / somtijdts een weynich beter /
somsomtijdts een weynich slimmerⁱⁱ. Hoe
souden wy door onse Vuer meerder
klarificeren / dan Godt door de licht-
schynende Zonne? Hier op antwoor-

de / dat onse clarificatie gheschiedt op
 een ander manier. Want wy nemen
 die Lichamen / die **G O D** dooz
 die natuſze gheklarificeert heeft / en-
 de klarificeren die wederom dooz on-
 se **O**per / ende **W**ater / die maecten-
 de ſoo klaer als een **K**riſtal / repni-
 ghende van alle onſupberhepdt / die
 de natuſze daer inne ghelaten heeft /
 ende brenghen het in een ghedaente
 van **W**ater / waer in die natuer der
Aerden in ſijn binnenſte verborghen
 is / in welke wy dan / als verhaelt /
 onse Lichamen zaepen / ende dan dooz
 dit zuivere **W**ater repnighen / maec-
 kende d'een / d'ander in klaerhepdt
 ghelijck / het welck in de **N**atuſze
 alſoo niet en gheschiedt. **W**aerom
 alle dinghen in de ghedaente bliſ-
 ven / ghelijck **G O D** die in den
 beghinne gheſchapen heeft. **W**ant
 het **Z**aedt dat in der **A**erden ghezaept
 wordt / wordt niet gheklarificeert
 dooz die **A**erde / maer die **A**erde wordt
 gheklarificeert / ende verkoocht van
 't**O**per ende leven des zaeds. **A**en-
 ghesien die **A**erbe onſupberder is als

de / dat onse clarificatie gheschiedt op een ander manier. Want wy nemen die Lichamen / die G O D T door die natuyre gheklarificeert heeft / ende klarificeren die wederom door onse Vuer / ende Water / die maeckende soo klaer als een Kristal / reynighende van alle onsuyverheydt / die de natuyre daer inne ghelaten heeft / ende brenghen het in een ghedaente van Water / waer in die natuer der Aerden in sijn binnenste verborghen is / in welcke wy dan / als verhaelt / onse Lichamen zaeyen / ende dan door dit zuyvere Water reynighen / maecende d'een / d'ander in klaerheydt ghelijck / het welck in de Natuyre alsoo niet en gheschiedt. Waerom alle dinghen in de ghedaente blijven / ghelijck G O D T die in den beghinne gheschapen heeft. Want het Zaedt dat in der Aerden ghezaeyt wordt / wordt niet geklarificeerd door die Aerde / maer die Aerde wordt gheklarificeert / ende verkoockt van 't Vuer ende leven des zaedts. Aenghesien die Aerde onsuyverder is als

⁊ Zaedt / etc. Waerom ⁊twerck des
zaedts altydt in een ghedaente blijft/
tingeert die onzupbere Aerde in sijn
natuer ende forma.

Dus vele Vriendt ende Broeder /
hebbe ick gheschreven van de Natue-
re / ghelyck ick selver dat metter hande
bebonden hebbe / ende alsoo niet bo-
ven kennisse van dien / ny tot **GOD**
treckt / hebbe die eyghenschap der
Elementen moeten beschrijven / want
sy een wooningh ofte Lichaem van
de Natuyre zyn / zonder welke wy
die Natuyre niet kennen, wy leven in
haer / worden in haer gheboedt ende
onderhouden; soo wy dan haer niet
kennen / soo kennen wy noch ons /
noch die Natuyre : Hieromme die de
Elementen leert kennen / leert oock
GOD / hem / ende sijn Natuyre
kennen / zonder welken wy Godts
Moghentheydt / Wijsheydt / noch
godtheydt / niet recht moghen be-
minnen. Wie ghetuyght van **GOD**
boven de Natuyre? want wy zijn
naer den evenbeeldt **GODS** ghe-
schapen / op dat wy door dese din-
ghen

't Zaedt / etc. Waerom 't werck des zaedts altijd in een ghedaente blijft / tingeert die onzuivere Aerde in sijn natuer ende forma.

Dus vele Vriendt ende Broeder / hebbe ick gheschreven van de Natuere / ghelijck ick selver dat metter handt bevonden hebbe / ende alsoo niet boven kennisse van dien my tot G O D treckt / hebbe die eyghenschap der Elementen moeten beschrijven / want sy een wooningh ofte Lichaem van de Natuyre zyn / zonder welcke wy die Natuyre niet kennen, wy leven in haer / worden in haer ghevoedt ende onderhouden; soo wy dan haer niet kennen / soo kennen wy noch ons / noch die Natuere : Hieromme die de Elementen leert kennen / leert oock G O D T / hem / ende sijn Natuyre kennen / zonder welcken wy Godts Moghentheydt / Wijsheydt / noch goedtheydt / niet recht moghen be-minnen. Wie ghetuyght van G O D boven de Natuyrt? want wy zijn naer den evenbeeldt G O D T S gheschapien / op dat wy door dese din-

ghen souden leeren kennen onse **He-**
melsche gaeben / die wy van onsen
Schepper / neffens onse **scheyppinghe** /
ontfanghen hebben / om alsoo te ver-
kryghen ware kennis van haer / soo
 veel ons in desen **leben** van nooden is /
 soo om onsen **G O D T** / als om ons
 selven / ende die leerende **Naturze** te
 moghen kennen / beminnen / ende
 dienen. **Wacromme** met recht alle
 onepndelyck ghekyf laten / ende wat
 wy niet verstaen / behooren te prysen
 noch laecken / soo soude onse **Ziele**
 rust binden ende **G O D S Wijs-**
heydt smaecken. **Want** hoe zullen
 wy kennen / dat wy niet en sien / smaec-
 ken noch gheboelen / etc ? **Of** bemin-
 nen / dat wy niet en kennen ? **Ist** dan
 niet recht van nooden vrient / d'eygen-
 schap der **Elementen** t'ondersoecken /
 om die **Natuere** te leeren kennen / ende
 alsoo **G O D T** beminnen / den welc-
 ken alleen **Lof** ende **Eere** behoort van
 eeuwigheydt.

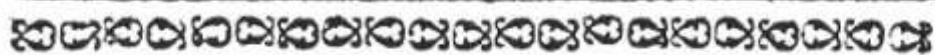
Neemt hieromme dit in danck / ende
 ondersoeckte neerstelyck de **Naturze** /
 sy sal hier van / als de **Waerhende**
 ghe-

ghen souden leeren kennen onse He-
melsche gaeven / die wy van onsen
Schepper / neffens onse scheppinghe /
ontfanghen hebben / om alsoo te ver-
kryghen ware kennis van haer / soo
veel ons in desen leven van nooden is /
soo om onsen G O D T / als om ons
selven / ende die leerdende Natuyre te
moghen kennen / beminnen / ende
dienen. Waeromme met recht alle
oneyndelyck ghekijf laten / ende wat
wy niet verstaen / behooren te prijzen
noch laecken / soo soude onse Ziele
rust vinden ende G O D T S Wijs-
heydt smaecken. Want hoe zullen
wy kennen/ dat wy niet en sien/ smaec-
ken noch ghevoelen / etc ? Of bemin-
nen / dat wy niet en kennen? Ist dan
niet recht van nooden vrient / d'eygen-
schap der Elementen t' ondersoecken /
om die Natuere te leeren kennen / ende
alsoo G O D T beminnen / den welc-
ken alleen Lof ende Eere behoort van
eeuwigheydt.

Neemt hieromme dit in danck / ende
ondersoeckt neerstelyck de Natuyre /
sy sal hier van / als de Waerheydt

ghetuyghen / ende leeren verstaen dat
nae desen volghen sal / als het grootste
wonder / dat wy hier dooz de Na-
tuere in de Elementen sien.

Tot Lof ende verseke-
ringhe van onsen
Salichmaker/
Amen.

Lustgierigen Leser / indien ghy
begeerich zijt om te weten wie en
hoedanich dese voorsz. Cornelis Dreb-
bel gheweest is / soo overleest dese naebol-
ghende ghetuyghenissen / metten aenkle-
ven van dien: de welcke ick tot bevestinge
van zulcks / ende tot ghenoeghen van u l.
hier by ghevaegt hebbe; ghy sult daer uyt
lichtelijck afmeten konnen / wat scherp-
sinnich ende niet min liefhebbende onder-
soecker der Natuer-konst desen Dreb-
bel gheweest zy; die niet alleen met getuyge-
nis vā ander / maer princypael met eygen
daden 't selve bewijst waerachtich te zijn.

Ger-

ghetuyghen / ende leeren verstaen dat
nae desen volghen sal / als het grootste
wonder / dat wy hier door de Na-
tuere in de Elementen sien,
Tot Lof ende verseke-
ringhe van onsen
Salichmaker /
Amen.

**Lust gierigen Leser / indien ghy
begeerich zijt om te weten wie eñ**
hoedanich desê voorsz. Cornelis Dreb-
bel gheweest is / soo overleest dese naevol-
ghende ghetuychenissen / metten aenkle-
ven van dien : de welcke ick tot bevestinge
van zulcks / ende tot ghenoeghen van u l.
hier by ghevoegt hebbe; ghy sult daer uyt
lichtelijck afmeten kunnen / wat scherp-
sinnich ende niet min liefhebbende onder-
soecker der Natuer-konst desen Dreb-
bel gheweest zy ; die niet alleen met getuyge-
nis vâ ander / maer principael met eygen
daden 't selve bewijst waerachtich te zijn.

G H E R R I T P I E T E R S z.

Schaghen, vvenscht den Eervveerdighen, VVel-gheleerden, Sterckten-boumeester van de Vereenichde Neder-landen : Ende eertijds van VVillem Prins van Orangien, hooch-loffelijcker gedachtenisse : Oock VVil-konstenaer, ende in de Meet-konst uytmuntent Mcester : Oock Oudt-Burgher-meester tot Alckmaer, M. Aeriaen Thonisz. veel ghelucx.

DA T het onderfoecken in't licht der Natueren seer vermakelijck, vol diepe ende nutte eygenschappen is, betuyghen niet alleen verscheyden Gheleerden: Maer'tis deur d'ervaring in allen, aen elcken bekend. 'Tis oock openbaer, dat de seven vrye Konsten tot grooten voordeel der Menschen zijn streckende,

GHERIT PIETER Sz.

Schaghenⁱⁱⁱ, wenscht den Eerweerdighen, Wel-gheleerden, Sterckten-boumeester van de Vereenichde Neder-landen : Ende eertijds van Willem Prins van Orangien, hooch-loffelijcker gedachtenisse : Oock Wis-konstenaer, ende in de Meet-konst uytmuntent Meester : Oock Oudt-Burgher-meester tot Alckmaer, M. Aeriaen Thonisz.^{iv}, veel ghelucx.

DAT het ondersoecken in't licht der Natueren seer vermakelijck, vol diepe ende nutte eygenschappen is, betuyghen niet alleen verscheyden Gheleerden: Maer'tis deur d'ervaring in allen, aen elcken bekent. 'Tis oock openbaer, dat de seven vrye Konsten tot grooten voordeel der Menschen zijn streckende,

kende,maer moghen naulijcks de be-
ginfelen gheacht vvorden,vande eeu-
vvigh bevveghingh ; daer den Philo-
sooph Cornelis Iacobfz. Drebbel van
Alckmaer , den Groot-machtighen
Coningh Iacob van groot Brittan-
gien heeft mede vereert. Naedien de
voorz. Drebbel de Copy van de De-
dicatie oft toe-eygheninghe van de
eeuvvigh bevvegingh,aen Coningh
Iacob my te hande bestelt heeft , om
te lesen : die selve lesende vvas my
feer vermakelijck ende aenghenaem,
en docht my vvonder boven vvonder
te zijn, vvas terstont gheneghen om
hier van alle Nederlandtsche Const-
beminders te vervvittighen : VWant
de zoetigheydt van desen vvas my
foo smaeckelijck,dattet my jammert,
dat niet de gantsche VVeereldt daer
van soude smaeck-monden. So heeft
my goedt ghedocht de selfde Dedi-
catie ofte Toe-eygheningh,in druck
te laten uytgaen,ende V.E.noch een-
mael

46,

kende, maer moghen naulijcks de beginselen gheacht worden, vande eeuwigh beweghingh , daer den Philosoph Cornelis Jacobsz. Drebbel van Alckmaer , den Groot-machtighen Coningh Iacob van groot Brittanien heeft mede vereert. Naedien de voorsz. Drebbel de Copy van de Dedicatie oft toe-eygheninghe van de eeuwigh bewegingh, aen Coningh Iacob my te hande bestelt heeft, om te lesen : die selve lesende was my seer vermakelijck ende aenghenaem, en docht my wonder boven wonder te zijn, was terstont gheneghen om hier van alle Nederlandtsche Constbeminde te verwittighen : Want de zoetigheydt van desen was my soo smaeckelijck, dattet my jammert, dat niet de gantsche Weereldt daer' van soude smaeck-monden. So heeft my goedt ghedocht de selfde Dedicatie ofte Toe-eygheningh, in druck, te laten uytgaen, ende V.E. noch eenmael

mael toe te eyghenen, vvant ick overdenckende vvas, vvien ick daer als Bescheim-heer over uvtpuycken soude, heb gheen bequamer konnen bedencken, als een soodanighen, die uytmuntende vvas in de Ster-konst, om dat de Ster-konst (na mijn meening) zonder dese vindingh niet volkomen kan ghevveten vvorden: Soo dese vvetenschap onder de Sterkondigers ghemeen vvas, soo en soude men niet behoeven soo veel stellingen, en rekeningh der Planeten, en ander Sterren, maer de Ster-konst soude licht zyn, en *Copernicus* soude bloeyē: vvant die bevvijsst (met reden) dat het Aertrijck alle vier-en-tvvintich uren ront om gaet: Maer desen Alckmaerschen Philosooph kan 'tselvede niet alleen met reden, maer oock met levendigh Instrumenten bevvijsen. Daerom moghen vvy den Almachtighen Godt door Iesum Christum vvel hooghlyck dancken, dat soodanigen

vondt

mael toe te eyghenen, want ick overdenckende was, wien ick daer als Bescherm-heer over uvtpuycken soude, heb gheen bequamer kunnen bedencken, als een soodanighen, die uytmuntende was in de Ster-konst, om dat de Ster-konst (na mijn meening) zonder dese vindingh niet volkomen kan gheweten worden: Soo dese wetenschap onder de Sterkondigers ghemeen was, soo en soude men niet behoeven soo veel stellingen, en rekeningh der Planeten, en ander Sterren, maer de Ster-konst soude licht zyn, en *Copernicus* soude bloeyê: want die bewijst (met reden) dat het Aertrijck alle vier-en-twintich uren ront om gaet: Maer desen Alckmaerschen Filosooph kan 't selfde niet alleen met reden, maer oock met levendighen Instrumenten bewijsen. Daerom moghen wy den Almachtighen Godt, door Iesum Christum wel hooghlyck dancken, dat soodanigen vondt

vondt (die alle natuerlycke vvonde-
 ren overtreft) in onsen tijdt aen den
 dach komt : jae dat meer is, uyt dese
 Stadt Alckmaer gesproten is, hoevvel
 een vveynigh ongheluckigh zyn, dat
 vvy nu met den Vinder van desen (als
 vvy plachten) mondelingh niet mo-
 ghen spreken : O vvonderlijcke tijt !
 in vvelcke al vvat verburgen vvas, be-
 ghint aen den dach te komen. VVie
 heeft oyt ghehoordt, datter eenighe
 nieuve Sterren zyn ghevveest , dan
 nu in onsen tijdt? behalven een , te-
 gens de eerste toekomst van Messias,
 en Heylandt aller VVereldt. Is niet
 de alder-eerste verschenen in Cassio-
 pea? in't Iaer 1 5 7 2. die V. E. met
 verstandighe ooghen (soo vvel sijn
 eynde als beghin) aenschout hebt :
 VVast niet in de zelfde tijdt dat desen
 Drebbel eerst gheboren vvas? Hoe
 vveynigh dacht V. E. doe, dat desen
 soo vordt ghedrebbelt soude hebben?
 Ist nu niet het vijf ofte seste Iaer , dat
 de

vondt (die alle natuerlycke wonderen overtreft) in onsen tijdt aen den dach komt : jae dat meer is, uyt dese Stadt Alckmaer gesproten is, hoewel een weynigh ongheluckigh zyn, dat wy nu met den Vinder van desen (als wy plachten) mondelingh niet moghen spreken. : O wonderlijcke tijt! in welcke al wat verburgen was, beghint aen den dach te komen. Wie heeft oyt ghehoordt, datter eenighe nieuwe Sterren zyn gheweest, dan nu in onsen tijdt ? behalven een, tegens de eerste toekomst van Messias, en Heylandt aller Wereldt. Is niet de alder-eerste verschenen in Cassiopea? in 't Iaer 1 5 7 2.^v die V.E. met verstandighe ooghen (soo wel sijn eynde als beghin) aenschout hebt : Wast niet in dezelfde tijdt dat desen Drebbel eerst gheboren was? Hoe weynigh dacht V.E. doe, dat desen soo vordt ghedrebbelt soude hebben : Ist nu niet het vijf ofte seste Iaer, dat de

de nieuwe Ster in de Svân heeft in eender grootte geduyrt? en noch tegenwoordigh onverandert, in breedte en langhte staet; vvaer over alle Ster-kondighers haer vvel moghen verwonderen. Is niet de nieuwe Sterre, die in't Iaer 1604. en 1605. In den Slanghen-dragher openbaerde, in't teycken van den Schutter verdvvenen? Godt gheve dat oock alle Schutters ghereetschap en Oorloghtuygh, niet alleen in Nederlant, maer oock over de gantsche VVerelt, (geleyck nu alree in Engelant en Vranckrijk begonnen is) mach verdvvinen, op dat Syon mach bloeyen, end' alle Coninghen en Machtighen haer moghen vermaecken in de zoetigheydt van de Konsten. Hoevvel veel na de eeuwvighe bevveghenis ghetracht is, soo vveet men niet zekers of die oyt ghevonden is: Doch soo yemandt begeerigh is om 'tselve te ondersoeken, die vvijsen vvy tot Cicero, de

de nieuwe Ster in de Swân heeft in eender grootte geduyrt? en noch tegenwoordigh onverandert, in breedte en langhte staet , waer over alle Ster-kondighers haer wel moghen verwonderen. Is niet de nieuwe Sterre, die in't Iaer 1 6 0 4^{vi} en 1 6 0 5. in den Slanghen-dragher openbaerde, in't teycken van den Schutter verdwenen? Godt gheve dat oock alle Schutters ghereetschap en Oorloghtuygh, niet alleen in Nederlant, maer oock over de gantsche Werelt, (ge-lyck nu alree in Engelant en Vranckrijck begonnen is) mach verdwijnen, op dat Syon mach bloeyen, end'alle Coninghen en Machtighen haer moghen vermaecken in de zoetigheydt van de Konsten. Hoewel veel na de eeuwige beweghenis ghetracht is, soo weet men niet zekers of die oyt ghevonden is: Doch soo yemandt begeerigh is om 't selve te ondersoeken, die wijzen wy tot Cicero, de Veers-

Veersdichter Claudianus, Lactantius
 en Bartas, die in hare boecken van Ar-
 chimedes sulcx schynen te getuygen;
 daer uyt dat V.E. en alle Lesers mo-
 gen besluyten vvat daer van is: So is
 nochtans dese sodanigh als V.E. hier
 toege-eygent vvort. Ygelijc (om dat
 tet ongehoort is) soude vreesen, niet
 alleen met een laccherlijc voorstel te
 verschynen, maer selfs ooc belacht te
 vvordē. Nu op dz der spotters schamp
 tot getuygh haerder onvvetenheydt
 strecke, vvy hebben daer zekerheydt
 genoeg af: vvant Coning Iacob heeft
 den Vinder van desen, met groote ge-
 schencken vereert, daer afmen vvyder
 en breeder soude kunnen seggē. Maer
 vvant ons eynde tot zaken strect, niet
 tot vvooorden, sullen dese verlatende,
 ende die vervvachtende, V.E. in alle
 ootmoedige eerbiedingh veel gelucx
 vvenschē. VVt Alckmaer, in Decem-
 ber, des 1607. Jaer onses Heeren.

G. P. D. S.

D E.

Veersdichter Claudianus, Lactantius en Bartas, die in hare boecken van Archimedes sulcx schynen te getuygen, daer uyt dat V.E. en alle Lesers mogen besluyten wat daer van is : So is nochtans dese sodanigh als V.E. hier toege-eygent wort. Ygelijc (om dat-tet ongehoort is) soude vreesen, niet alleen met een laccherlijc voorstel te verschynen, maer selfs ooc belacht te wordê. Nu op dz der spotters schamp tot getuygh haerder onwetenheydt strecke, wy hebben daer zekerheydt genoeg af: want Coning Iacob heeft den Vinder van desen, met groote geschencken vereert, daer af men wyder en breeder soude kunnen seggê. Maer want ons eynde tot zaken strect , niet tot woorden, sullen dese verlatende, ende die verwachtende, V.E. in alle ootmoedige eerbiedingh veel gelucx wenschê. Wt Alckmaer, in December, des 1607. Iaer onses Heeren.

DEDICATIE,

Ofte toeschrijvinge/van der
diepsinnigen / ende in't licht der
Natuere seer ervaren Philosoph/
Cornelis Jacobsz. Drebbel, van Alkmaer
maer / aen den Machtigen Coning
Jacob/ van groot Brittangien.

DE soeticheyt / soo ghes
noten in't ondersoeken
van de Natuere der Ele
menten / beweeght mi
alleen/ o Coning/aen u
wz **M.** te schryben/ ghes
sien hebbende veel gheneuchlijcke en
ongelooflijcke wonderē/ seer bequaent
om Godt te leeren kennen/ upt de Na
tuere der dingen: Want zijn niet door
Godts moghende ende goedertieren
wijsheyt/ alle dese dinghen tot lof van
D z **Godt/**

DEDICATIE,

Ofte toeschrijvinge / van den
diepsinnigen / ende in't licht der
Natuere seer ervaren Filosooph
/Cornelis Jacobsz. Drebbel, van Alck-
maer / aen den Machtigen Coning
Jacob / van groot Brittangien.

De soetichheyt / soo ghe-
noten in't ondersoecken
van de Natuere der Ele-
menten / beweeght my
alleen / o Coning / aen u-
we M. te schryven / ghe-
sien hebbende veel gheneuchlijcke en
ongelooflijcke wonderê / seer bequaem
om Godt te leeren kennen / uyt de Na-
tuere der dingen: Want zijn niet door
Godts moghende ende goedertieren
wijsheyt / alle dese dinghen tot lof van

Godt / ten dienst van ons geschapend
 Hierom wat kan ons meerder bewe-
 ghen / om onsen Schepper te kennen /
 beminnen / ende eeren / van de waer-
 kennis der dingen? in den welckē ons
 wijst / door den Godlijcken vinger / sijn
 wijsheyt / goetheyt / ende mogentheyt.
 Wy en moghen niet ondancckaer syn
 voor de heylige Schriften / maer moe-
 ten die altijt in goeder waerden hou-
 den : Alsoo oock 'tghene ons zonder
 he: gheloobe / de Godtlycke Natuer
 wijst / als Godt selber. Want leeren
 wy niet upt die verscheyden Natuer
 der dingen Godts eenicheyt kennen /
 ende sijn wijsheyt loben / op verschey-
 den manieren? Waerom? soo wy nie-
 en kennen dat wy sien / hoorē ende boe-
 len / hoe zullen dan Godt kennen / be-
 minnen oft eeren / die wy noch en sien
 noch en hoorē / anders dā door de ware
 kennis der dinghen? Waer upt zul-
 len besluyten / dattet is Godes wil / en
 ons dienstigh / dat wy de Natuere der
 dinghen verstaen / om soo wel onsen
 God / als ons selven te kennen / bemin-
 nen en dienen : Hierom O Koningh /
 hebbe

Godt / ten dienst van ons geschapen?
Hierom wat kan ons meerder bewe-
ghen / om onsen Schepper te kennen /
beminnen / ende eeren / dan de waere
kennis der dingen? in den welckê ons
wijst / door den Godlijcken vinger / zijn
wijsheyt / goetheyt / ende mogentheyt.
Wy en moghen niet ondancckbaer syn
voor de heylige Schriften / maer moe-
ten die altijd in goeder waerden hou-
den : Alsoo oock 't ghene ons zonder
het gheloove / de Godtlycke Natuer
wijst / als Godt selver. Want leeren
wy niet uyt die verscheyden Natuer
der dingen Godts eenicheyt kennen /
ende zijn wijsheyt loven / op verschey-
den manieren? Waerom? soo wy niet
en kennen dat wy sien/hoorê ende voe-
len / hoe zullen dan Godt kennen / be-
minnen oft eeren / die wy noch en sien
noch en hoorê/ anders dâ door de ware
kennis der dinghen? Waer uyt zul-
len besluyten / dattet is Godes wil / en
ons dienstigh / dat wy de Natuere der
dinghen verstaen / om soo wel onsen
God als ons selven te kennen / bemin-
nen en dienen : Hierom O Koningh /

hebbe vooz eenighe Jaren met goeden
 pver voozghenomen / de oorzsaect ofc
 Natuer der dinghen te ondersoecken:
 Eyndelyck / om onse gaben recht te
 kennen / ghegaen tot de Menschelijc-
 ke Natuer / en effen in my ghevonden /
 wat in anderen / bemindt of ghehaet.
 Maer ghesien hebbende / wat onsen
 sotten ghecoffenden wil / onse klepne
 macht / onse blindwillighe dolingh)
 ons blijdt en droevich leven / end' ons
 treurigh sterben / soo heb ick gemerct /
 dat onverstāt is de oorzsaec van dē ver-
 schepden wil / oordeel en leven des mē-
 schen : Maer voozder merckende de
 deught van de Godlycke gaben / soo
 van onsen Schepper in ons ghescha-
 pen / en hoe Godt als een Vader van
 de Natuer / in alle sijn werck een na-
 tuerlijke wijshepdt ghebruyckt / so is
 myn hert met meerder blijtschap ver-
 buldt / en daerom voozgenomen te on-
 dersoecken die oorzsaect van't Primum
 mobile, dat gheboelende / het eerste bes-
 ghinsel van Godts werck / en daerom
 een in-ganck tot waere kennis van de
 Natuer : Maer hoewel langh hier in

hebbe voor eenighe Jaren met goeden
yver voorghenomen / de oorsaeck oft
Natuer der dinghen te ondersoecken :
Eyndelyck om onse gaven recht te
kennen / ghegaen tot de Menschelijc-
ke Natuer / en effen in my ghevonden /
wat in anderen / bemindt of ghehaet.
Maer ghesien hebbende / wat onsen
sotten gheoeffenden wil / onse kleyne
macht / onse blindtwillighe dolingh /
ons blijdt en droevich leven / end' ons
treurigh sterven / soo heb ick gemerct /
dat onverstânt is de oorsaec van dē ver-
scheiden wil/ oordeel en leven des mê-
schen : Maer voorder merckende de
deught van de Godtlycke gaven / soo
van onsen Schepper in ons ghescha-
pen / en hoe Godt als een Vader van
de Natuer / in alle fijn werck een na-
tuerlijcke wijsheydt ghebruyckt / so is
myn hert met meerder blijtschap ver-
vuldt / en daerom voorgenomen te on-
dersoecken die oorsaeck van 't Primum
mobile, dat ghevoelende / het eerste be-
ghinsel van Godts werck / en daerom
een in-ganck tot waere kennis van de
Natuer : Maer hoewel langh hier in

seer neerstigh was/rechte niet met alle
 upt/tot dese scientie dienstigh/ghelyck
 dock veel booz my/ waerom die zoete
 hoop van onderbinding vlozen: want
 die Natuere van alle dinghen gaf te
 kennen / die onmoghelyckheyt van
 dic te onderbinden. Maer aenmerck
 kende hoe alle dingen upt de Elemen
 ten gheschapen/gheloeft ende onder
 houden worden/ en hoe ons dooz haer
 ghewesen/die eeuwigheyt en onsterf
 felijckheyt Gods/ die onepndelijcke
 hooghte / ongrondelijcke diepte / het
 blyde licht / en het droebe duyster / en
 boozts alle wonderen des Weereldts:
 Soo nam booz/haer natuer en werck
 te ondersoecken/ waer in mijn tijt niet
 qualijck besteedt: Want heb haest ge
 merckt / dat dese waren de Deuren/
 tot rechte kennis der dinghen: Waer
 om niet goeden pber de Natuer des
 Waters aenghegrepen/ willende dat
 upt sijn selfs natuer/dooz verscheyden
 vaten ende ppen (op veeinde manie
 ren gheboghen) opwaerts doen klim
 men/maer'twas al booz niet: want te
 wilde niet een hanz breet rypen: Maer
 gelyck sijn natuer/ liep altyts na bene
 den/

seer neerstigh was / rechte niet met alle
uyt / tot dese scientie dienstigh / ghelyck
oock veel voor my / waerom die zoete
hoop van ondervinding verloren : want
die Natuere van alle dinghen gaf te
kennen / die onmoghelyckheydt van
dit te ondervinden. Maer aenmerc-
kende hoe alle dingen uyt de Elemen-
ten gheschapen / ghevoedt ende onder-
houden worden / en hoe ons door haer
ghewesen / die eeuwigheydt en onsterf-
felijckheydt Godts / die oneyndelijcke
hooghte / ongrondelijcke diepte / het
blyde licht / en het droeve duyster / en
voorts alle wonderen des Weereldts :
Soo nam voor / haer natuer en werck
te ondersoecken / waer in mijn tijt niet
qualijck besteedt : Want heb haest ge-
merckt / dat dese waren de Deuren /
tot rechte kennis der dinghen : Waer-
om met goeden yver de Natuer des
Waters aenghegrepen / willende dat
uyt sijn selfs natuer / door verscheyden
vaten ende pypen (op vreemde manie-
ren gheboghen) opwaerts doen klim-
men / maer 't was al voor niet : want tē
wilde niet een hayr breed rysen : Maer
gelyck sijn natuer / liep altyts na bene-

35

de/ hebbe niet te min *U*scheyde lustige
 fonteynkens gemaect / so op *U*scheyde
 manierē/eē tijt lanc dooꝛt dāle vā haer
 eygen water / opwaerts straelden / op
 die hoogte vā 20. oft meer voetē: maer
 dese bewegnis was gering dooc / ten
 waer wederom dooꝛt vallende wateren
 lebendich gemaect / waerō mijn soete
 hoop/weder verlozē : *E*n volcomē ge-
 looft/dat die oorzac vant *P*rimum mo-
 bile, vooꝛ den mensch onmogelijc was
 te begrijpe. *M*aer ondersoekende met
 groote neerstichz die verborge oorzac/
 waerō het water altijt na benedē liep/
 so hebbe dz tē leste *U*staē/dooꝛt onder-
 binden van de wōderlijcke nature des
 biers. *D*aerō o *K*oning/my niet wey-
 nich *U*blijt: want doe *U*stont/waerō so
 lāg gedoolt/en wat de wōderlycke oor-
 zac was/vant *P*rimum mobile: also ooc
 hoe de *H*emel beweegt/alle de sterren/
 die *P*laneten / het *W*ater / die *A*erde:
 en hoe oft dooꝛt wat oorzac die *A*erde
 ghedraghen woꝛt / int midden van de
*L*ucht / waerom het water hem *C*irc-
 kel-rondē om den *A*erdtbodem sluyt/
 waerom alle dinghen dalen nae 't mid-
 den der *A*erde/ uytgesondert het bier.

dê/hebbe niet te min verscheydê lustige fonteynkens gemaect / so op verscheydê manierê / eê tijt lanc doort dalê vâ haer eygen water / opwaerts straelden / op die hoogte vâ 20. oft meer voetê : maer dese beweegnis was gering doot / ten waer wederom door vallende wateren levendich gemaect / waerô mijn soete hoop / weder verlorê : En volcomê gelooft dat die oorsaec vant Primum mobile, voor den mensch onmogelijc was te begrijpê. Maer ondersoeckende met groote neerstichz die verborgê oorsaec / waerô het water altijd na benedê liep / so hebbe dz tê lestê verstaê/door't onder vinden van de wôderlijcke nature des viers. Daerô / o Koning / my niet weynich verblijt: want doe verstont / waerô so lâg gedooft / en wat de wôderlycke oorsaec was / vant Primum mobile: alsoo ooc hoe de Hemel beweegt / alle de sterren / die Planeten / het Water / die Aerde : en hoe oft door wat oorsaeck die Aerde ghedraghen wort / in't midden van de Lucht / waerom het water hem Circel-ronde om den Aerdtbodem sluyt / waerom alle dinghen dalen nae't midden der Aerdê^{vii} / uytgesondert het vuer.

Ende ter contrarte / hoe die Son / die
 Maen / en alle die Sterren / inde hooch-
 te ghydraghen worden ; Alsoo oock de
 oorzaeck van Regen / van Windt / van
 Donder / van Blixem / van Bloedt / en
 hoe alle dinghen gheboedt worden / en
 haer vermeerderen ; Ten waer (O ko-
 ning) die so wel konde bewysen met le-
 bendige instrumentē / als met natuer-
 lycke reden / so en soude niet hebbē be-
 staen dus veel te schryben : Want my
 is wel bekendt / dat meest alle kloecke
 verstanden niet willen ghelooven / dat
 wy dese verburgen oorzaken niet onse
 vernuft mogen begryppē / waerom tot
 bewijs dat versta die oorzaeck vant Pri-
 mum mobile : So maeck een klot / die
 hem eeuwelijck bewegen can / nae den
 loop des Hemels / alle 24 urē eens ront-
 om / of so veel malen meer als van noo-
 den : Also dat in dupsent jaer niet eens
 falieren wil / ons wysende / Jare / Maē-
 den / Dagen / Aren ; den loop van Son /
 van Maen / van alle Planetē en Ster-
 ren / wiens loop den mensch bekent : al-
 so oock maeck allerley Instrumenten /
 die eeuwelyck spelen op haer tijt , en in
 sume

Ende ter contrarie / hoe die Son / die Maen / en alle die Sterren / in de hoochte ghedraghen worden : Alsoo oock de oorsaeck van Regen / van Windt / van Donder / van Blixem / van Vloedt / en hoe alle dinghen ghevoedt worden / en haer vermeerderen : Ten waer (O Koning) dit so wel konde bewysen met levendige instrumentê / als met natuerlycke reden / so en soude niet hebbê bestaen dus veel te schryven : Want my is wel bekendt / dat meest alle kloecke verstanden niet willen ghelooven / dat wy deze verburgen oorzaken met onse vernuft mogen begrypê / waerom tot bewijs dat versta die oorsaec vant Primum mobile : So maeck een kloot / die hem eeuwelijck bewegen can / nae den loop des Hemels / alle 24 urê eens rontom / of so veel malen meer als van nooden : Also dat in duysent jaer niet eens falieren wil / ons wysende Jarê / Maêden/ Dagen / Uren, den loop van Son / van Maen / van alle Planetê en Sterren / wiens loop den mensch bekent : also oock maeck allerley Instrumenten / die eeuwelyck spelen op haer tijt, en in

summa wat vooꝝ een tijt gemaect kan
 werden/dooꝝ dalent ghewicht/of dooꝝ
 spring-beeren / dooꝝ loopende waterē/
 dooꝝ wint/oft dooꝝ vper/ dat kan ghe-
 maect worden dooꝝ dese kennis vooꝝ
 eeuwelijc. Maer die costen alleen sijn
 die oorsaeck/dattet onprofijtelijck/ om
 te gebuycken vooꝝ groot gewelt. En
 vooꝝder tot bewijs/hoe versta / waerē
 die dingen opwaerts ryfen/ oft neder-
 waerts dalen/oft dooꝝ wat oorsaeck de
 Aerde in't midden van t water/ en het
 Water in't midden van de Lucht ghe-
 dragen werden: soo hang alsoo/in een
 besloten Glas/ de Aerde in't middē vā
 'tWater/ en het Water in't middē van
 de Lucht/en de Lucht int midden van
 'tVper / den een den anderē ombangē-
 de/en haer selven so ront makende/als
 eenigh ding op die Weerelt/seer won-
 derlyck en gheneuchlyck om sien. Ofte
 ter contrarie/hang die lucht int middē
 van't water/ soo ront als een kloot/ en
 het Water in't midden van de Aerde/
 den een den anderen ombangende/ge-
 lyck wy sien doen de Lucht den Aerd-
 bodem. En maec aldus hoog als laeg/

summa wat voor een tijt gemaect kan werden / door dalent ghewicht / of door spring-veeren / door loopende waterê / door wint / oft door vuer / dat kan gemaect worden door dese kennis voor eeuwelijc. Maer die costen alleen / zyn die oorsaeck / dattet onprofijtelijck / om te gebruycken voor groot gewelt. En voorder tot bewijs / hoe versta / waerô die dingen opwaerts rysen / oft nederwaerts dalen / oft door wat oorsaeck de Aerde in't midden van't water / en het Water in't midden van de Lucht ghedragen werden : soo hang alsoo / in een besloten Glas / de Aerde in 't middê vâ 't Water / en het Water in 't middê van de Lucht / en de Lucht in 't midden van 't Vuer / den een den anderê omvangêde / en haer selven so ront makende / als eenigh ding op die Weerelt / seer wonderlyck en gheneuchlyck om sien. Oft ter contrarie / hang die lucht int middê van't water / soo ront als een kloot / en het Water in 't midden van de Aerde / den een den anderen omvangende / gelyck wy sien doen de Lucht den Aerd bodem. En maec aldus / hoog als laeg /

laeg als hoog/ het licht als zwaer/ het
zwaer als licht: en doe het staende wa-
ter opwaerts ryfen/ tot die hoochde vā
thien/ twintich/ hondert/ oft meer boes-
ten. Doozts also verstaē die oorzac des
Wints, maeck instrumenten die ghe-
weldelyck wint geben, en dooz die ken-
nis van ebbe en vloedt/ maeck een In-
strument dat eeuwelyck ebt en bloept/
tusschē nacht en dach tweemaal hoog
en laeg; wysende dooz scherp opmerc-
ken / Maenden/ uren / en andere din-
gen meer. Gelyck (O Koningh) in die
tegenwoordige Instrument meugt siē
en proeben/ alle na lust/ die waerheyde
van myn schryben: Dit is een twijgh-
ken van den eeuwigh-beweghenden
Boom / ghegriffet op de ware kennis
der Elementen/ een wit vā alle onder-
soeckers der dingen / tot eeuwiger ge-
dachtenis/ vooz den genen so na koms
zullen/ op datse souden verstaē die wō-
derlyckheydt van de Natuere / en wat
dooz haer gaben Onnogen: waeromme
hē also ooc bereyt die andere proebē te
vertoonē/ verhopende daer dooz veel
menschen te doen smaken die aenghe-
name

laeg als hoog / het licht als zwaer / het zwaer als licht : en doe het staende water opwaerts rysen / tot die hoochde vâ thien / twintich / hondert / oft meer voeten. Voorts also verstaec die oorsaec des Wints, maeck instrumenten die gheweldelyck wint geven, en door die kennis van ebbe en vloedt / maeck een Instrument dat eeuwelyck ebt en vloeyt / tusschê nacht en dach tweemaal hoog en laeg; wysende door scherp opmercken / Maenden / uren / en andere dingen meer. Gelyck (O Koningh) in dit tegenwoordige Instrument meugt siê en proeven / alle na lust / die waerheydt van myn schryven : Dit is een twijghken van den eeuwich-beweghenden Boom / ghegriffet op de ware kennis der Elementen / een wit vâ alle ondersoeckers der dingen / tot eeuwiger gedachtenis / voor den genen so na komê zullen / op dat se souden verstaê die wonderlyckheydt van de Natuere / en wat door haer gaven vermogen: waeromme bê also ooc bereyt die andere proevê te vertoonen / verhopende daer door veel menschen te doen smaken die aenghe-

name soetheyt van de verburgen oor-
 saeck der dingen: want onderbinding
 leert my / dat gheen soeticheyt by Na-
 tuers ware kennis te vergelycken / al-
 soo ons leert verstaen die volmaeckte
 goetheyt/wijsheyt en moghenheyt
 Gods: Waerom wil niet/ghelyck veel
 booz my gedaē / haer roemende won-
 derlycke dinghen/stellende het bewijs
 daer van met seltsame namen/en byē-
 de processen / wel wetende wanneer
 haer raem met naecte redē souden be-
 wysen/dat alle menschen haer soetheyt
 souden gewaer worden/en also haren
 grooten Naem verliesen. Hieromme
 wil niet allene bewysen met reden en
 exempelē/maer ooc die exempelē ver-
 klaren na die waerheyt: En booz eerst
 vertellen die oorsaeck des Opers/daer
 na sijn natuer en werck: Also oock die
 eygenschap van d'andere Elementen;
 En boozdts achterbolghende wat die
 koude is / wat die oorsaeck van't Pri-
 mum mobile , wat die oorsaeck van de
 Son/hoe die beweegt/den Hemel/alle
 Sterren/die Maen/de Zee/den Aert-
 bodem/wat die oorsaeck van Eb/van
 Bloet/

name soetheyt van de verburgen oor-
saeck der dingen : want ondervinding
leert my / dat gheen soeticheyt by Na-
tuers ware kennis te vergelycken / al-
soo ons leert verstaen die volmaeckte
goetheyt / wijsheydt en moghentheydt
Gods : Waerom wil niet / ghelyck veel
voor my gedaê / haer roemende won-
derlycke dinghen / stellende het bewijs
daer van met seltsame namen / en vreê-
de processen / wel wetende wanneer
haer raem met naecte redê soudent be-
wysen / dat alle menschen haer sotheyt
soudent gewaer worden / en alsoo haren
grooten Naem verliesen. Hieromme
wil niet alleene bewysen met reden en
exempelen / maer ooc die exempelê ver-
klaren na die waerheyt : En voor eerst
vertellen die oorsaeck des Vuers / daer
na sijn natuer en werck : Alsoo oock die
eygenschap van d'andere Elementen.
En voordts achtervolghende wat die
koude is / wat die oorsaeck van 't Pri-
mum mobile, wat die oorsaeck van de
Son / hoe die beweegt / den Hemel / alle
Sterren / die Maen / de Zee / den Aert-
bodem / wat die oorsaeck van Eb / van

Bloet/van Donder/van Blixem/van
Kegen/van Winc / en hoe alle dingen
wassen en vermeerderen / verhopende
hier door anderē den wegh te wjjen/
so ick na veel doling gebonden/op dat
sp door kleynen arbeyt/ wonderlycke
dingen sou den in't licht bzingē: want
beklare voor den lebendighen Godt/
dat noch die schriften van de Ouden/
noch eenighen wysensch in de minste
hulp hier in gedaē heeft: maer heb die
alleen gebonden/ door ghestadigh op-
mercken/in't ondersoecken vande Ele-
menten: Want wy hebben oock geen
getuygenis/dat de Ouden dese weten-
schap bekent is gheweest / hoe-wel
daer veel nae getracht. Cicero schrijft/
dat Archimedes had een Sphæer ghe-
maeckt die hem eeuwelijc na den loop
des Hemels konde bewegē: maer sou-
de door 't verderflijcke Oorlogh/ beyde
den Meester en sijn Instrument op ee-
nē dach vernielt zyn/waerom het teec-
ken van waerheyt verlorē. Daer wor-
den wel herscheyden Processen vā het
Mobile by den Ouden beschreubē/ maer
't zyn die grootste beuselē van de Wee-
relt/

Vloet / van Donder / van Blixem / van Regen / van Wint / en hoe alle dingen wassen en vermeederen / verhopende hier door anderê den wegh te wysen / so ick na veel doling gevonden / op dat sy door kleynen arbeyt / wonderlycker dingen soudent in 't licht brengê : want verklare voor den levendighen Godt / dat noch die schriften van de Ouden / noch eenighen Mensch my de minste hulp hier in gedaê heeft : maer heb dit alleen gevonden / door ghestadigh opmercken / in 't ondersoecken van de Elementen : Want wy hebben oock geen getuygenis / dat de Ouden dese wetenschap bekent is gheweest / hoe-wel daer veel nae getracht. Cicero schrijft / dat Archimedes had een Spheer ghemaeckt die hem eeuwelyc na den loop des Hemels konde bewegê : maer soude door verderflijcke Oorlogh / beyde den Meester en sijn Instrument op eenê dach vernielt zyn / waerom het teecken van waerheyt verlorê. Daer worden wel verscheyden Processen vâ het Mobile by den Ouden beschrevê / maer 't zyn die grootste beuselê van de Wee-

reyt/wonder veel berlept/ maer niemāc
 ptt uytgherecht: Waren die Proceffen
 goet / die Guden souden die gemercke
 hebben/en ons in gedachtenis gelatē/
 waer van wil alle Liefhebbers waer-
 schouwē / en haer een beter wegh wps-
 sen: Biddende den genadigen Godt/
 alle Koninghen ende Regenten te ver-
 lichten/ met sijn goedertierene wijsheyt/
 op dat alle Menschen (o Koningh/ ge-
 lypck wy uwe Onderfaten) soudē sma-
 ken die ware wellust van de Godtlicke
 bēde, waerom dooz uwe M. genie-
 tende / de grootste weldaet die van den
 wijssten Regent te wenschen / soo wete
 niet wat danckbaerheyt sal betwysen:
 oberdenckende/ hoe meest alle Konin-
 gen haer laten verlepden vande blinde
 begheerte/ soeckende doozt bloedighe
 Oorlogh vermeerderinge des Rijcks/
 niet gedenckende/ hoe dat onmogelijc
 te verkrpgē/ sonder grooter verlies en
 elendich verderf dan haer ghetrouwe
 Onderfaten/ die lijf/ goet/ bloedt/ daer
 booz moeten abortueren: wat kloeck
 verstant wil sijn leven alleen vergelijc-
 ken by eenigh verganckelpck goetē
 Waer

relyt / wonder veel verleyt / maer niemât
yet uytgherecht : Waren die Processen
goet / die Ouden soudē die gemerckt
hebben / en ons in gedachtenis gelatê /
waer van wil alle Liefhebbers waer-
schouwê / en haer een beter wegh wy-
sen : Biddende den genadigen Godt /
alle Koninghen ende Regenten te ver-
lichten / met sijn goedertierene wijshz /
op dat alle Menschen (o Koningh / ge-
lyck wy uwe Ondersaten) soudê sma-
ken die ware wellust van de Godtlijc-
ke vrede / waerom door uwe M. genie-
tende / de grootste weldaet die van den
wijsten Regent te wenschen / soo wete
niet wat danckbaerheyt sal bewysen :
overdenckende / hoe meest alle Konin-
gen haer laten verleyden van de blinde
begheerte / soeckende door 't bloedighe
Oorlogh vermeerderinge des Rijcks /
niet gedenckende / hoe dat onmogelijc
te verkrygê / sonder grooter verlies eñ
elendich verderf dan haer ghetrouwe
Ondersaten / die lijf / goet / bloedt / daer
voor moeten avontueren : wat kloeck
verstant wil sijn leven alleen vergelijc-
ken by eenigh verganckelyck goet?

Waer upt mogē bekenen die brieftē
vā het bloedige oorlog/ en die wijsheps
vā de breedfame koningē/ welcke door
goede wettē soeckē te behoeden die mis-
daet/ en tquaet door Justitia rechtveers-
delijc te straffē: gedenckende/ dz recht-
veerdicheyt nz wil/ dz straf de misdaet
fal oberwegē/ maer lieber dz straf door
beweeglycke barmhertichz soude ver-
licht wordē/ op dat alle menschē soudē
smakē die aēgename brycht vā de wy-
se regētē/ en in plaets van t wreede bit-
tere oorlog/ haer omakē met de soettig-
heyt vā de konstē/ waerō tot eē inley-
ding dese myne arbeyt begonnē: maer
also myn meyninge nz en can volcomē
uptbeeldē/ noch in d' Engelsche/ noch
in de Latijnsche tael/ soo hebbe dat in
duyts geschreubē/ en vā woort tot woort
latē oversettē/ om dz dē sin overander-
lijc soude mogē staē/ en haer somtijt
in de wōderlijcheyt van de nature vers-
maken: waeromme verhope dat myn
goede wille sult tē bestē nemē/ en lang
gesont en breedsaem lebē/ onder de be-
scherminghe van de moghende handē
Godts/ Amen.

Cornelis Diebbel.

Waer uyt moge bekennen die vrucht
vâ het bloedige oorlog / en die wijsheyt
vâ de vreedsame Koningê / welcke door
goede wettê soeckê te verhoeden die mis-
daet / en tquaet door Justitia rechtveer-
delijc te straffê: gedenckende/ dz^{viii} recht-
veerdicheyt nz^{ix} wil / dz straf de misdaet
sal overwegê / maer liever dz straf door
beweeglycke barmhertichz soude ver-
licht wordê / op dat alle menschê soudê
smakê die aêgename vrucht vâ de wy-
se regê / en in plaets van 't wreede bit-
tere oorlog/ haer vermakê met de soetig-
heyt vâ de Konstê / waerô tot eê inley-
ding dese myne arbeyt begonân : maer
also myn meyninge nz en can volcomê
uytbeeldê / noch in d' Engelsche / noch
in de Latijnsche tael / soo hebbe dat in
duyts geschrevê / en vâ woort tot woort
latê oversettê / om dz dê sin ôverander-
lijc soude mogê verstaê/ en haer somtijts
in de wôderlijcheyt van de nature ver-
maken, waeromme verhope dat myn
goede wille sult tê bestê nemê / en lang
gesont en vreedsaem levê / onder de be-
scherminghe van de moghende handt
Godts / Amen.

Cornelis Drebbel

63
LOF-LIED-DICHT:

Op de Natuer-kund,
K. I. Drebbel.

O Vvat on-gehoorde zaken!
Noch geraken,, an den dag:
Yder vvel verblyden mach,
Die in't vveten héft vermaken:
Nu men smaken,, mach, vvaer an
Onz de *Wét-lust* leyden kan.

Gy die met geen laffe reden
u te vreden,, houd zoo licht,
Maer vél meer betraut 'tgezicht:
Kom doch ras by *Drebbel-treden*:
Eer gy heden,, vveder keert
Zult verkrygen u begeert.

Is vvel oyt een opgerezen,
Die, als dezen,, *Drebbelaer*
Drebbeld' de Natuere naer?
Neen voorvvaer: Van geen vvy lezen,
Die bevvezen,, en verklaert
Zoo héft, der *Begins'len aerd.*

Hier

LOF-LIED-DICHT:

Op de Natuer-kund

K.I. Drebbel

O Wat on-gehoorde zaken!
Noch geraken,, an den dag:
Yder wel verblyden mach,
Die in't weten héft vermaken:
Nu men smaken ,, mach, waer an
Onz de *Wét-lust* leyden kan.

Gy die met geen laffe reden
u te vreden,, houd zoo licht,
Maer vél meer betraut 't gezicht:
Kom doch ras by *Drebbel*-treden
Eer gy heden,, wederkeert
Zult verkrygen u begeert.

Is wel oyt een opgerezzen,
Die, als dezen,, *Drebbelaer*
Drebbeld' de Natuere naer
Neen voorwaer: Van geen wy lezen,
Die bewezen,, en verklaert
Zoo héft, der *Begins'len aerd*.

64

Hiergy muegt den *Donder* hooren
Van te vooren,, bald'ren gram,
Daer volgt naer een *Blik sem-ulan:*
Regen, Hagel: Snee om d'ooren,
Me kond spooren,, (als gy vvilt)
Koud', of Hirte, Wind, of Stilt'.

Hier gy ziet de *Luſt* van't leven!
Sterren zvveven,, om haer *As*,
Noch te langzaem, noch te ras,
Maer als 't*Groote-rond* gedreven.
VVilt dan geven,, *Eer* en *Lof*,
Die beschreven héft déz' stof.

Die't beschreven doet versterken,
Met *Tuyg-werken*,, die in schyn
Levend', (doch *Natuerlyk*) zyn.
Meer als *Mensch!* naer *menschē* merken.
Baut dan *Kerken*,, t'zynder *Eer*,
Daer m'hem *lov'*, en *leer'* zyn *Leer*.

'tVernoegen héft *W I L S* genoeg.

W I L S.

Hier gy muegt den *Donder* hooren
Van te vooren,,bald'ren gram,
Daer volgt naer een *Bliksem-vlam*:
Regen, Hagel:Snee om d'ooren,
Me kond spooren,,(als gy wilt)
Koud', of Hitte, Wind of Stilt'.

Hier gy ziet de *Lust* van't leven!
Sterren zweven,, om haer *As*,
Noch te langzaem, noch te ras,
Maer als't *Groote-rond* gedreven.
Wilt dan geven,,*Eer en Lof*,
Die beschreven héft déz' stof.

Die 't beschreven doet versterken,
Met *Tuyg-werken*,, die in schyn
Levend',(doch *Natuerlyk*) zyn.
Meer als Mensch! naer *mensche* merken.
Baut dan Kerken,, t'zynder *Eer*,
Daer m'hem *lów'*, en *leer'* zyn *Leer*.

't Vernoegeen héft WILS genoeg.

WILS.

Voetnoten

- i lument = kleefdeeg, waarmede men vast- of dichtmaakt, d. i. luteert.
- ii Darwin!?!
- iii http://www.dbnl.org/tekst/molh003nieu01_01/molh003nieu01_01_2166.htm
- iv http://nl.wikipedia.org/wiki/Adriaen_Anthonisz , vader van Adriaan en Jacob Metius
- v <http://abyss.uoregon.edu/~js/glossary/brahe.html>
- vi http://en.wikipedia.org/wiki/Kepler's_Star
- vii zwaartekracht!
- viii dat
- ix niet